

Alois Hlučka

SEDM LET JSEM U VÁS SLOUŽIL

říjen 1912 – říjen 1919

**Vzpomínky na vojenská a válečná léta, jak je Alois Hlučka
zaznamenal v roce 1971, ve svých osmdesáti letech.**

Vojno, vojno veselá, nebo né?

Alois Hlučka

Můj dědeček Alois Hlučka se narodil 2. 3. 1891 v Blažovicích, v rodině Aloise a Marie Hlučkových, jako jeden ze tří bratrů, Klement, Alois, Jan a sestry Anny. V jeho rodném domě, někde naproti kostelu (Jiříkovická 136), žije dnes rodina Štěpánková, Jan Štěpánek, jeho synovec, syn od sestry Anny, zemřel v květnu 2013.

Dědeček se po navrácení z války oženil do Ponětovic s Aloisií Rožkovou, kde posléze postavil dům č. 92. Ze čtyř dcer přežila a žije dodnes moje maminka Emilie, nyní Fišerová.

Dědeček pracoval dlouhá léta na nádraží ve Šlapanicích jako pokladník, vedl účetnictví, byl velmi nadaný na matematiku, mimo jiné uměl nazpaměť jízdní řády. Pak až do důchodu pracoval na Ředitelství státních drah v Brně jako vrchní asistent.

Poté už v důchodu v Ponětovicích jako tajemník Národního výboru.

Za poznamenání stojí, že jeho synovec, syn bratra Klementa, byl vyznamenaný Generálmajor Stanislav Hlučka, který bojoval v letectvu v Anglii za druhé světové války.

Dědeček Alois Hlučka byl v roce 1948 vyznamenán Řádem Bílého lva za jeho činnost v Československých legiích.

Dědeček žil asi od poloviny šedesátých let v Brně v rodině svého zetě Stanislava Fišera, herce a režiséra, původem z Ponětovic. Byl stále fyzicky i psychicky čilý, viz vzpomínky, které napsal v osmdesáti letech do deníku načisto, bez úprav a škrtnů.

Zemřel ve věku nedožitých 93 let.

Stanislava Dadáková, vnučka

Brno

I.

V říjnu 1912 jsem narukoval k 8. pluku do Králova Pole. Při presentírunku si mě c.k. důstojníci prohlíželi a pak jeden řekl: „Drei recht, víš, co to je?“ „Nevím.“ On na to: „Trebinje a tam ti tu tvoji antimilitaristickou propagandu z hlavy vyženem.“ Sláva tobě c.k. rakouské četnictvo za tvou přesnou a důslednou práci ve výchově předvojenské mládeže.

Co vlastně bylo? V organizaci Omladina, v roce 1910 byly rozšířeny antimilitaristické odznaky. Dvě ruce lámou pušku a pod tím nápis: „Ni muže, ni haléře militarismu.“ Tehdy pozořičtí četníci měli plné ruce práce se sbíráním odznaků a vyslýcháním. Jak vidět, službu konali na výbornou, že i vojenští páni mohli být úplně bez starosti, že by oddanosti k c. k. vlasti byly ohroženy. Tak začala blahodárná vojenská činnost.

II.

V Králově Poli (šest neděl), čtvrtý den přišel k nám hejtman Bauer, náš velitel a ptal se nás, kdo si troufá střílet, a hlavně trefit z vojenské pušky. Vojenskou pušku z nás nováčků ještě nikdo ani neviděl. A tak jsem se taky přihlásil. Bylo tenkrát zvykem pořádat závody nováčků z celé brněnské garnise. Závody se konaly na střelnici v Medlánkách. Střílelo se na 300 m, na velké figury. Vždy střílelo pět nováčků zároveň. U každého byl četař, nebo desátník, který pušku nabil a zajistil. Náležitě vysvětlil, jak mířit, jak spustit. Střílelo se vleže. Přijdu, lehnu a vyslechnu co a jak. Zamírím, prásk, četař na mě rozzlobeně: „Sakra chlape pomalu a měř.“ Čekáme na výsledek první rány na figuře. Ukazují zásah. U ostatních čtyř hodiny, to je kývání cílerkou. Četař na mě vyvalí oči: „Krucí chlape, co jsem ti říkal, pomalu.“ Čekáme výsledek, tři chyby, na mé figuře opět trefa. A tak to pokračovalo. Další tři rány a opět všechny trefy. Četař září, říká: „Krucí chlape, tys musel v civilu střílet.“ Střílel jsem z flobertky, ale to jsem neřekl. Byl konec závodu, já byl z celé garnise první. Hejtman Bauer mě na střelnici koupil pivo a dva párky. Pak mě představil nějakému generálovi, ten mně něco říkal německy, čemuž jsem nerozuměl.

III. Pribinje – Hercegovina

Ke konci listopadu odjel náš prapor vybraných do zaslíbené Pribinje, země Hercegoviny. Cesta přes Vídeň, Vídeňské Nové Město, Lublaň do Terstu. V Terstu jsme byli naloděni na tehdejší největší rakouskou dopravní loď „Franz Josef I.“, ovšem na palubu. Moře bylo tiché, a tak z paluby krásná vyhlídka na pobřeží Istrie – Dalmácie, do přístavu Gruš u Dubrovníku. Loď nepřistála u mola, zůstala na širém moři. Do přístavu nás převáželi na bárkách. Nástup do vlaku a odjezd do Trebinje. První pohled nebyl příliš vábivý. Samé hory, bez porostu, vypálené, bílý kámen. Jen při toku řeky Trebenčice uzounká rovinka s malými políčky zavlažovanými z řeky. Pevnost opevněná vrchy Leotár, nejvyšší 1800 metrů Gravica, Crkvina, Petuna Kolobrdó a Hum. Kasárna na rovině u řeky, místnosti pro 20 osob, ubytováno 50. Kavalce na spaní na poschodí, sdrátované vždy tři dole, tři nahoře. Na těch šesti kavalcích spí 10 mužů.

Po Novém roce 1913 vybírání nováčci na zácvik ke strojním puškám. Hochy si vybíral osobně hejtman Vašíček, odd. strojních pušek. Celkem dvacet mužů po zácviku. Ponechal si pouze deset a zbytek šel zpět. Já jsem zůstal u strojních pušek. Hejtman Vašíček, starý mládenec, přísný voják, nesnesl špatného střelce. Vašíček byl Čech a nesnesl u oddělení Němce. Nikdy si žádného nevybral, své vojáky měl nesmírně rád a nedopustil, aby se někomu ukřivdilo. Byl vášnivý sběratel brouků, měl obrovskou sbírku a byl také nimrod. Pevnostní velitel generál Braun byl také Čech, svobodný mládenec, s naším Vašíčkem velký kamarád. Vašíček toho však náležitě využil. Velitelem 8. praporu byl oberstleutenant Waterich, Němec, ale uměl česky a Vašíčka neměl v lásce, ale asi se ho bál. Mívali jsme jednou týdně cvičení na execíráku, jinak stále v terénu. Jednou při defilérce, ani se na nás moc nedíval, zařval: „Hecht noch einmal.“ Vašíček zrudl, vytáhl šavli a také křikl: „Defilirung sehr gut einricken.“ Waterich jen otočil koně a jel pryč. Jednou jsme měli cvičení u Dražinova mostu přes Trebenčici a Vašíček střelil na řece dvě divoké kachny. Já ten den odpoledne nastupoval službu. Odpoledne přišel Vašíček, pucák přinesl obě kachny, co odpoledne střelil, zavolá mě a říká: „Ty kačeny vezmeš a zanešeš je panu generálovi Braunovi, že se nechám poroučet a posílám dvě kačeny.“ Když jsem pak u generála to povinné „meldegehorsam“ odříkal a řekl jsem mu, že pan hejtman se nechá poroučet a posílá dvě kačeny, pan generál se zachechtal, až se za břicho popadal a říká: „Pan hejtman posílá panu generálovi kačeny, pan generál je upeče a pan hejtman je přijde večer sežrat.“

A tak se mně vojna u strojních pušek líbila. U strojních pušek měl kavalec každý svůj. Žádné poschod'ové. Vedle mě spával V. Uher, sloužil druhý rok, sokol. Já mu vyprávěl o šestém všesokolském sletě 1912 na kterém jsem závodil. Jeden den mně Vašek říká: „Chtěl bys chodit do srbského Sokola cvičit?“ „To víš, že ano, ale co když nás lapnou?“ „Kdo by tě prosím tě lapal? Důstojníci, jak mohou, odjedou do Dubrovníku a feláci, ti se starají jen tak o chlast.“ A tak začal zase nový život, vojna a Sokol. V Trebinji byly tři sokolské spolky, srbski, hrvatski a muslimanski, ovšem ve všech se mluvilo srbsky, jen víra je dělila: pravoslavní, katolíci a muslimani. My vycítili, že by zde mohla vzniknout závist a z té nějaká nemilá věc, tak jsme chodili do všech. Ovšem do srbského nejvíc a pravidelně, do ostatních, jak to vyšlo. No, a co chvíli nás někdo zastavil a řekl: „Kod nás istevzlo dúgo nevěžbali.“ Ani nás to nevyvedlo a už byla odpověď: „No to víte vojny, služba, trest kasárníka“ atd. Členové všech Sokolů si nás předbíhali, jak mohli, vše džaba, zdarma, cigarety, dopisnice, černá káva, vstupenky do kina. V roce 1913 byl v Dubrovníku Slet Sokola Srbského a na tom sletě závodilo též družstvo Sokola Trebinje. Toto družstvo, pět Čechů a jeden Srb, učitel z Trebinje a z těch pěti Čechů čtyři vojáci a cukrář Štaud Zdeněk, po válce měl cukrářství v Žabovřeskách. Oběd nám Srbové objednali v hotelu, ve kterém byla taky oficír-mense c.k. korpskomanda. Právě jsme obědvali, oblečení v srbském sokolském kroji, když procházeli kolem nás. korpskomando s korpskomandantem feld maršálem von Wurmlem. Pan feldmaršál před námi zasalutoval a prošel dále. Vašek Uher do mě pak šťouch a šeptá: „Kdyby ten vůl věděl, že jsme osmáci, ten by nám sakramentsky zasalutoval.“ Dopoledne byly závody a odpoledne veřejné cvičení. Prostná se cvičila bez hudby za zpěvu písně:

my bosanci hercegovci sokolové sivi
povedimo kolo novo neg se sviet divi
u tom kolu spas je roda
ljuba bratrstvo i svoboda

napřed stupaj mečem lupaj
hurá napřed stupaj

Při cvičení na hrazdě bylo mezi diváky hodně oficírů a nejvíc děvčat Dalmatinek, která stále opakovala „Ovu su Češi“. Slet byl na pláži mořského pobřeží v Gruši. Vše skončilo krásně, bez závady. Jdeme vesele do Dubrovníku a na cestě nás potká feldvebl od 9. kompanie, Gahaj. Hned nás poznal. Zastaví se před námi a říká: „Vy svině, zítra všichni k raportu.“ Po náladě. Jak jsme přišli do Dubrovníku, hned jsme vyhledali starostu Sokola, Grgoviče a říkáme mu, co nás potkalo. A on se jen usměje a říká: „Što Gahaj?“ O co vlastně Gahajovi šlo, srbský Sokol měl zvláštní vlak, který z Dubrovníku odjížděl o jedné hodině v noci. Normální poslední vlak měl z Dubrovníku do Trebinje odjezd v osm hodin večer a Gahaj chtěl, aby mohl odjet zvláštním vlakem. Vše dopadlo dobře, Gahaj jel s námi, v náležité náladě, že ho do kasáren museli odvést. Raport odpadl.

IV. Manévry v Bosně a Hercegovině

V létě 1914 se konaly manévry v Bosně a Hercegovině za osobní účasti následníka trůnu Ferdinanda. My osmáci jsme byli vybráni jako Bahnsicherung, přiděleni k zesílení četnictva. Naše četa čítala dvacet mužů, ve které jsem byl i já. Vyfasovali jsme úplně nový mundúr a byli přiděleni k četnické stanici v obci Tarčin u Sarajeva. Služba a stravování bylo výborné, četníci se činili, nešlo to z jejich kapsy. Při vyúčtování bylo prý velké překročení rozpočtu. Po skončení manévru se vracel nástupce Ferdinand do Sarajeva. Turčínem projel kolem jedenácté hodiny. Na nádraží hrála kapela nějakého českého pluku. Hráli – Proč bychom se netěšili. Pojednou z nádražní kanceláře vyběhl starosta a běží ke kapele. Hudba přestala hrát. Co je? V Sarajevě prý zastřelili Ferdinanda. Bylo po slávě, po manévrech. Vrátili jsme se do Trebinje, všude chaos, stanné právo. Srbská tělocvična zapečetěná. Vašek Uher říká: „Máme tam cvičební úbor. To tam nenecháme.“ Po půlnoci oknem z kasáren ven a k tělocvičně. Hlídka tam nestála, pouze procházela ulicí. Vašek mně říká, abych dával bacha, ať nás neuvidí. Vytlačil okno, vlezl do tělocvičny, sebral naše úbory, mimo to donesl jakési bronzové odznaky, všechno bez nehody. V kasárnách jsme byli ještě několik dnů a pak celou garnisi vyhnali do terénu Trebinje. Od nás jezdili denně do Trebinje pro jídlo a z jejich vyprávění jsme se dozvěděli, co se tam děje. Před kasárnami postaveny 4 šibenice a denně se tam věšeli Srbi, intelligence. Byli jsme zvědaví, kdo který den byl oběšen, čekali jsme stále jméno našeho spolucvičence Brňana. Jeho jméno se neobjevilo. Perzekuce byla hrozná, objevil-li se někdo v horách, nějaký člověk, třeba s oslem, již z pevnosti zahájilo dělostřelectvo na něj palbu. Pod námi u Třebenčice bylo několik kučí, domků. Jednoho rána vidíme vojáky maďarského 74. pluku, jak chalupy obkličují, pak vyšlehly plameny a všechno hoří. Lidé, starci, děti v hrozném zmatku vybíhají ven a v tom začne palba z pušek a kulometů, nezůstal na živu nikdo. Musím připomenout, že v této době už nebyl velitelem našeho odd. strojních pušek hejtman Vašíček, nýbrž nadporučík Riedl, Němec, česky uměl velice málo, nadutec, vojáky, jak mohl trestal za každou hloupost, a přitom nerozuměl téměř ničemu. Učiněný blbec. O Vašíčka se postarali asi oberstleutnant Waterick a brigádní generál Gabriel. Hejtman Vašíček byl přeložen k bosenskému pluku.

V.

Jednoho dne nás naložili do vagonů a opustili jsme Trebinji navždy. Jeli jsme přes Sarajevo až do stanice Ustiprača, dál to nešlo, to už byli Srbi. Vystoupili jsme z vlaků a pak už jen levá pravá do Čajnice-Metálky u Vyšegradu. Přešli jsme Drýnu, to už byl samý boj. Osm dní stále kupředu, no, a to bylo někdy moc divné, navečer se vyrazilo rychlým pochodem celou noc a ráno, sláva naším vojevůdcům, jsme byli tam, odkud večer vyrazili. A najednou opět před námi všechno se žene zpět. Odpoledne téhož dne jsme zase u Dryny a v jakém stavu? Vojáci beze zbraní, někteří jen v podvlékačkách. Most přes řeku rakouští pionýři vyhodili, aby vojáci nemohli přejít na druhý břeh. Hotový Babylon, a nakonec zbytky převezeny na druhý břeh, doplněny a znovu vyzbrojeny. A zase ohromující zpráva. Srbi přešli přes Drynu a obkličují Sarajevo. Velký poplach a rychlý pochod zpět k Sarajevu. Jak bezhlavý to byl rozkaz. Vyrazilo se ráno, celý den pochod, bez jídla a zastávky celou noc. Cestou již vojáci padali i ti naši koníci jen pletli nohama. Ráno bylo zastavení na louce, tam tekla potůček. Sedl jsem si na břeh, vyzul boty, dal nohy do osvěžující koupele. A najednou se převalil na záda a usnul. Poplach, nastoupit, vojáky nemohli vzbudit. Polovička zůstala zpět, dosud nedošli a najednou všechno byla kachna. Znovu zpět a přes Drynu jsme přešli na druhý břeh. V řece se pralo, v řece se brala voda na vaření. 500 m výše v řece mrtvolky Srbů a Rakušanů. Vojna je vojna, hlavní je disciplína. Zabírali jsme Jagodnou planinu. Na stráni před lesem bylo vysoké kapradí, tam jsme zalezli s naším kulometem. Nadporučík Riedl zalezl do lesa za veliký buk a tam musel jeho sluha stavět kryt. Jakmile do lesa práskl srbský granát, už se třásl strachem. Ovšem za frontou, kde byl klid, to se jen uvazovali vojáci ke stromům. Byl dán povel ke střelbě po malé dávce, hned se ozvalo srbské dělostřelectvo a začalo odstřelovat okraj lesa. Riedl začal rvát: „Nesčílet, srbski antileri sčílí.“ Desátník Fojda u našeho kulometu říká: „Dej salvu.“ Srbi na ni hned odpověděli, hledají nás v lese. A najednou prásk, přímo na okraj Riedlovy pevnosti. Riedl podle vyprávění jeho sluhy vyskočil a pryč, no a od té doby jsem ho už nikdy neviděl. Byl mezi nimi ze Šlapanic Alois Zeman, později zemřel. Hochů bylo asi 200 a hned první noc podnikli Srbi útok. Jak začaly na okopy dopadat dělostřelecké granáty, chlapci byli tak vyděšeni, že vyskakovali z okopů, no, a to již pracovaly kulomety. Výsledek byl strašný. Polovička z nich byla zraněna, nebo mrtva. Jednoho dne přišla zpráva, že hejtman Vašíček se k nám vrací zpět. Jenže naším velitelem už nebyl. Většina důstojníků byla raněna, nebo mrtva, a tak hejtman Vašíček byl velitelem praporu. A zase večer, srbský útok, hřmí děla, kulomety štěkají a tu, po celém našem útoku zazní píseň „Hej Slované“. Střelba utichne, zpěv utichne a napětí. Co je? Druhý den vyšetřování, kdo začal s tou písní a tu velitel praporu, hejtman Vašíček říká: „Zpívat jsem nařídil já, nebýt toho zpěvu, tak Srbové z té Jagodné planiny vyhnali.“ Z korpskomanda přišla pochvala. K rozkazu svolá Vašíček prapor, kromě hlídek a říká: „Tak vás osmáci pan korpsmandant posílá velkou pochvalu, ale chleba nepřišel žádný, abtreten.“ Počasí bylo mizerné, stále deště, voda nám stála v zákopech. Spávali jsme v zákopech na spojených kůlech a na nich trochu slámy a listí, boty stále promáčené. Pojednou se začali objevovat noví přátelé, vši. Tu najednou přestávala střelba, Srbové prý ustupují. Jak jsem později zjistil, byl to velmi chytrý manévr. Jagodná planina oživila, v noci vyhrávala kapela rakouskou hymnu a zvěst, že prý rakouská armáda u Lvova dobyla velkého vítězství. Kluci se smějí a šuškájí: „Sakra to musel být zas vejmaz.“ Musí

dělat náladu. Druhý den už přišel rozkaz. Srbská armáda ustupuje k pevnosti Valjevo, které musíme po příkladu Lvova dobýt. Tak opouštíme Jagodina a jdeme dobývat nová velká vítězství. Bylo divné, že Srbové nekladli nějak velký odpor. Dříve drželi každý kousek zákopu do poslední chvíle. Zákopy opouštěli vždy s nastrčenými bodáky a nastraženými odjištěnými bombami. Vlézt do takového okopu bylo přinejmenším těžké zranění. Bylo rozkazem zakázáno vnikat do opuštěných zákopů, nebo dokonce brát z nich zanechané bomby. Na začátku války rakouští oficíři, ani vojáci neznali co to ruční bomba je. A začala slavná ofenziva na Valjevo, trvala pět dní. Jednoho dne zrána, ještě bylo šero, začalo peklo. Srbské dělostřelectvo bije bez přestání a již vidíme, jak se všechno žene zpět. Začátek vítězství ala Lvov. Seběhnem z jednoho vrchu a přes rovinku přebíhající naši vojáci jsou koseni kulomety, šrapnely a granáty z kopce, ze kterého jsme seběhli. Jak je to možné? Vždyť Srbové tahají děla bůvoly, jak je tam dostali? Smích a úšklebky ze srbské armády, že mají děla ještě z turecké války, zmizely. Slyšel jsem sám, jak říká jeden nadporučík od dělostřelectva česky: „Nám říkají, jakou mají Srbové výzbroj a oni nás střílejí z nejmodernějších francouzských rychlopalných děl na 14 km a my z těch našich gebírek tak na 4 km.“ Rakouská nová rychlopalná děla jsou ve Vídni v arzenále. Jak mohli, tak rychle Srbové připravovat děla? Zcela jednoduše, byl to ústup fingovaný. Srbové zkrátka děla a munici zakopali a pak se vracela jen obsluha, děla vytáhla a v půl hodiny již z nich pálila. Využívali hodně zkušeností z balkánské války proti Turkům.

Já skočil pod stráž do potoka a potokem přiběhl do vesnice Malenovica. Na kraji vesnice se najednou objeví civil Srb a volá: „Idi ku meni do kuče.“ Ptám se ho. kdo je u kuče a on říká, pět vašich vojáků. Srb byl pekař, pek l právě chleba, říká: „Oči da vám dám nebac.“ Okno vedlo do zahrady a bylo vidět na svah. A tu pojednou se objeví srbsí bojovní vojáci, v každé ruce ruční granát, ověnčení starými granáty a přiskakují strom od stromu k chalupě. Pekař vyběhne na zahradu a volá: „Nemojtw bacit bombe vodě sú dobro ludi.“ V chalupě já a pět vojáků, Češi od 34. pluku. Srb vrazí do světnice, bombe v ruce a volá: „Imate oruze, zbraně?“ Žádný z nás zbraň nemá. Jako dobří vojáci jsme je při ústupu zahodili. Přišel srbský kapitán, velitel a ptá se: „Zná kojí da srbski govori?“ Já se přihlásil: „Evo ga.“ On se mě ptá: „Kojá regimenta?“ Já: „Osmá, drugi tridesetčetyri.“ On se usmál a říká: „I mi sme 8 regimenta. Zaš to mi bijemě?“ Než nás vojín odvedl dozadu, říká mně, přeberou vás naši žandáři a oni někdy zajatce okrádají, povedou vás do Kragujevace, tam předají komandu pro zajatce. Velitelem je jeho přítel major Marinkovič. Kdyby se stalo, že vám věci některé věci žandáři seberou, tak to hlaste a on se postará, aby vám věci vrátili. Voják nás zavedl až na tu rovinku, kde tak řádila srbská artilerie, tam nás předal žandárum. Přestal jsem být rakouským vojínem a stávám se válečným zajatcem zarobljenik. Stalo se 6. prosince 1914.

VI. Srbské zajetí

Na louce začíná zajatců přibývat, přivádějí stále nové a nové a žandáři je přebírají. Vidím kus od nás. Začíná činnost žandárů. Mají seřazeno asi padesát zajatců a provádí s nimi cvičení. Slyším: „Četou dvojny rejoví na desno na Ludvo.“ Jsou tam Bosňáci a Maďaři, Bosňáci rozumí, Maďaři né. Je křiku až až a už prohlížení, šacování a samozřejmě kradení. V naší skupině zatím nic, máme dva žandáry a již i náš velitel zavelí: „Četo do dvojny rejoví (do čtyřstupů).“ A začne i u nás šacování, slyším, že se ptají po novcích, penězích. Konečně přistoupí i ke mně a říká: „Máš novce?“ „Ja imám ale ovo sú moje

novce.“ On vyvalí oči a řve: „Što? Jebem ti oči da tě ubijem.“ Já mu na to: „Lagáno, samo pazi, što ti ja kážem. Kako dorazíme do Kragujevce oči odma da své jávim gospodinu majoru Marinkovičovi.“ On se zarazí, ptá se: „Kako poznaješ Marinkoviče?“ Já mu na to: „Já znaju něgo, on znaje méně.“ Já ovšem využil upozornění srbského kapitána a žandárum namluvil, že se s komandantem Marinkovičem velice dobře znám. Nikdy jsem ho ani neviděl.

Cesta v zajetí do Kragujevce byla pro mne a mých pět spoluzajatců docela příjemná. V každé zastávce nám žandáři sehnali hned jídlo a byli k nám nadmíru dobří. Přišel-li k nám nějaký jiný žandár, tak na mne ukazoval a říká: „Samo pazi onajpoznaje majora Marinkoviče.“ V Kragujevci nás předali a zmizeli, tam jsme se zdrželi dva dny a pak opět do vagonů a vystoupili až v Skoplji. Skoplje, kolem na pahorcích samé mramorové desky, turecký hřbitov obyčejných Turků. Beci a jiná elita měli nádherné hroby, pomníky, u pomníku džbán s vodou a čistý ručník přes dva metry dlouhý, aby se nebožtík mohl umýt a utřít. Celý náš transport byl zaveden za město do Konjanských kasáren. Kasárna, stále pro koně, na zemi sláma, nastavěli nás jednoho vedle druhého a za tebou je tvoje místo. Bylo to přivítání víc než žalostné, jak tam budem spát, když se tam ani nepohnem, navíc ty prokleté vši. Jak tak chodím kolem, žádný nějaký dohled na nás nebyl, slyším, jak si tam nějakí dva Bosňáci srbsky říkají: „Tam, dole, v té boljnici, když jim zbude, tak dávají zajatcům.“ Hned jsem vyrazil k nemocnici, sedl na břeh přímo proti kuchyni a čekám co je na tom rozdávání pravdy. Byl tam místnost, kam chodili ranění, kteří mohli chodit, na oběd. No tak sedím a koukám, jak přichází a odchází, byl jsem zarostlý, tři měsíce neholený. A tu vyjde z místnosti kapitán, opírá se o hůl a prohlíží si zajatce, přede mnou se zastaví, stále si mne prohlíží a po chvíli říká: „Jsi to ty Alois?“ Já celý zaražený mu říkám: „Kako mene poznajete gospodine?“ a on se usmívá a říká: „Što neznaješ Brňana?“ Byl to učitel z Trebinje, se kterým jsem cvičil v srbském Sokole na přímořském sletě 1913 v Dubrovníku. Jediný Srb z celého družstva. Museli jsme hned s ním k úpravníkovi boljnice Dr. Milojevičovi, tam mu řekl, kdo jsem, že znám srbsky číst a psát. O mém osudu ve Skoplji rozhodnuto. Na komando do Konjanských kasáren jsem už nešel. Svlékl jsem svůj zavšivený rakouský mundur, vykoupán, oholen se převlékl do srbského vojenského munduru a pracoval v kanceláři páté rezervné boljnice u Skoplje. Kapitán Brňan mi pak vyprávěl, jak po atentátu na Ferdinanda utekl do Srbska a vstoupil do srbské armády. Tušil, co bude.

Začal nový život. V kanceláři byli ponejvíce studenti srbski (pitomaci). Bývaly veselé večery, zpívaly se srbske crnogorske pesne. Jednou k nám přišla asi devatenáctiletá komitačka (partyzánka), raněná. Nějak se dozvěděla, že já nejsem Srb, ale zajatec, přijde ke mně a celá naježená říká: „Kako možeš nosit srbske oddielo?“ (Jak můžeš nosit srbský stejnokroj). Říká: „Znaš kdo sem ja? Ja bacim bombe na švábe.“ „Sve dobro,“ odpovím. A pak po debatě s kapitánem Brňanem, byli jsme dobří přátelé. Po novém roce, začaly přicházet dopisy od zajatců Srbů v Rakousku, některé byly psány i česky, no a tak se rozšířilo, že já znám da srbski govorim. Ve čtvrtek byl ve Skoplji trh, no přicházeli venkované, abych přečetl psaní, anebo napsal. Na vesnici většinou lidé neuměli ani číst, ani psát. A za to donesli máslo, nebo vajíčka a někdy i rakiji.

Jaká byla Skoplje? Měla tehdy asi sto tisíc obyvatel, z toho asi na třicet tisíc cikánů, ti měli svoji čtvrť, hodně bylo kovářů, pracovali vsedě před domem. Viděl jsem nádherné věci, které dělali. Skoplje leží u řeky Vardaru, většinou na levém břehu. Na vrcholu nad Vardarem hrad, sídlo srbských vladařů. Dle vyprávění starých čičů, sídlil tam car Dušan,

jeho syn, carevič Marko pásal jarce na Šar planině. Tito starci číst a psát neuměli, ale o historii uměli vyprávět celé večery, nejraději venku při vatře. Za Vardarem na pravém břehu je přepychový zámek Idadia, tam prý bydlel turecký sultán, když přijel do Skoplje, hodně mešit a také srbské divadlo (pozariště). Nádraží a za ním na rovině stovky obrovských vlašských ořechů. A obrovské množství potulných psů. To prý byly pozůstatky po tureckých uprchlících. Uhynul-li kůň, nebo buvol, zatáhl se za město a tam se hodil do příkopů a o ostatní se již postarali psi a supi.

Údolí při Vardaru ke Gostivaru je zarostlé ostružinami s velikými plody. Zajatci na ně chodili s velkými vědry, bylo jich tolik, že měli vědro plné za půl hodiny. V lednu se začal rozšiřovat „Pegavac“ skvrnitý tyfus, šířitelem byly vši. Únor a březen byly strašné. Nemocnice přeplněny. Ani já nebyl ochráněn a měl jsem veliké štěstí, že mě nechali v naší nemocnici. Ležel jsem mezi srbskými důstojníky skoro do uzdravení. Úpravník Milojevič zemřel také na tuto nemoc, přišel nový a já musel jít do jiné nemocnice, ale to už jsem pomalu chodil sám. Výsledky byly hrozné. V samé Skoplji zemřelo na čtyřicet tisíc lidí, v okolí některé vesnice úplně vymřely. Zdraví zajatci chodili denně kopat hroby. Povozy plné mrtvol odváželi na hřbitov. Na hrobech malé křížky z destiček a téměř na všech „Nezná se ime“ - (jméno neznámo). A tak se většinou pozůstalí nikdy nedozvěděli, kde jejich syn, táta, manžel je pochován. Z Jiříkovic Petr Sekanina, ze Šlapanic učitel Tyran a další. Opustil jsem nemocnici a začal se zotavovat. V páté rezervné, kde jsem prožíval tak krásné chvíle zajetí, byl zajatý Dr. Josef Weiskopf z Prahy, za kterým jsem chodil a on mně dával léky a jídlo, a tak jsem se rychle zotavoval. V Konjanských kasárnách už nebylo přeplněno a byl pořádek. Musel jsem chodit na práci lehčí. Chodili jsme do sídla tureckého sultána, do zámku Idádie. Nádherný park, jezírka a těch různých neznámých květin, oči přecházely.

Jednoho dne hlásí náš náředník – kdo chce jít na práci na proviant. Tak jsem se přihlásil, ač jsem nevěděl kde a co to je za práci. Dovedli nás na nádraží, tam se vykládalo z vagonů a nosilo na zádech do skladu. Balení: mouka, pytle 85 kg, cukr 100 kg, kukuřice 140 kg a zvláštní balení americké mouky v plátěných pytlích po 45 kg. První pytel 85 kg mouky jsem nedonesl ani k budově, nohy se trásly a já se svalil. Také byl s námi cikán, drobný človíček, ale chlapík, stále se jen usmíval, tahal 140 kg pytle s kukuřicí a jen si popískoval. Když jsme vykládali mouku v pytlích po 45 kg, dal si z vagonu naložit na každé rameno a pak za krk přes oba ještě jeden pytel a nesl je až do čtvrtého poschodí skladiště. I já se v krátkém čase tak otužil, že jsem 140 kg pytle s kukuřicí nosil kamkoliv. Nerad jsem nosil cukr, byl sice jen 100 kg, ale v kusech, a to hrozně tlačilo. Od svého zajetí jsem ještě domů nepsal. Byl takový chaos, skvrnitý tyfus, snad ani pošta nechodila. Konečně v dubnu 1915 psal jsem domů první lístek, dostávali jsme pak dva na měsíc. Toužebně jsem čekal na zprávu z domova. Jak jsem se téměř za čtyři roky dozvěděl, byl jsem nezvěstný. Rodiče psali na Červený kříž do Vídně, o nějaké zprávy o mě. Dostali v březnu odpověď, že jsem padl 6. prosince 1914 v bitvě u Valjeva. No a po Velikonocích 1915 bylo oslaveno druhé zmrtvýchvstání, dostali ode mne lístek ze Skoplje, že jsem zajat, živ a zdrav. Na proviantě sešli jsme se s Jendou Horákem, sloužili jsme oba v Trebinji a až do konce války stále spolu. Horák stále žije a bydlí na Ostravsku. Jak se u nás slaví svátek Všech svatých, tak Srbové mají také jejich „Božič“, koná se někdy v létě, kdy, to si nepamatuji. Jak oni ho oslavují – na hrob přinesou nejlepší jídlo pro mrtvého, jaké si mohou dovolit, a na hrobě se naříká, nebo jak oni říkají, kuká. Zámožní si na kukání najmou kukače a ti za ně naříkají. Šli jsme na hřbitov poslechnout, jaké to kukání je. Kousek toho, co jsem si zapamatoval: „Jo kuku mene kuku tobě Majka tebe

pozdravljá, od Beograda, jebem švába i Mađara, jej kuku mene.“ Když od hrobu odchází, vezmou jídlo a prvnímu žebrákovi to všechno dají. A zajatci z lágru toho hodně využili. Měli alespoň jednou výborný oběd.

Život ve Skoplji? Ráno, jakmile se rozednilo, už bylo slyšet – evo kysele mleko, velice dobré a výživné. Mléko buvolí, po nadojení do něho něco přidávají a mléko hned kysne. Toto mléko je daleko lepší než mléko od krav. Druhá rarita „Boza“, vyrábí ji z kukuřice, když jsem ji poprvé uviděl, myslel jsem, že je to bílá káva. Je to nějaká limonáda, dosti chutná. A pak nepřetržitý řetěz malých cikánů, kluků se stoličkou a kartáčem k čištění bot. Stále křičí: „Evo čistimo cokule.“ Radost na kluky pohledět. Cikáni jsou mohamedáni, mohamedánské svátky trvají měsíc a cikáni je oslavovali, jak se patří. Od rána do noci denně u Vardaru bylo slyšet jejich hraní a tlučení bubnů.

Ještě jedna zvláštnost – Skopljanská zimnice. V močarínách kolem Vardaru je spousta moskytů, kteří roznášejí tuto nemoc. Nemoc má zvláštní průběh a dostane ji téměř každý, vyjma domorodce. Začátek prudká horečka 40 st. trvá osm dní a rázem normál, po osmi dnech opět 40 st. A trvá zase osm dní. Angličané z Bosporu, celá brigáda, musela pro tuto nemoc opustit povodí Vardaru a vrátit se na Bospor.

Začala zase nová éra. Bulhaři znepokojují Srby na Strumici a Rakušané a Němci z druhé strany. Srbové jsou v kleštích ze dvou stran. A v říjnu začíná odsun zajatců přes Albánii do Francie. Ze Skoplje zajatci odcházeli začátkem října 1915. Jaké to bude cestování? Program přes Albánii, města Dbagán, Tirano, do námořního přístavu v Kavale, máme být naloděni na francouzské a italské lodi a převezeni do Francie. Plán se nezdařil. Rakušané dostali přísné informace o převezení zajatců z Kavale do některého francouzského přístavu. Válečná flotila z Kotoru vyrazila, obklíčila přístav Kavalu, převoz z Kavale nemožný. Naše putování ze Skoplje kolem Vardaru proti proudu do Gostivaru. Prvá zastávka a přenocování, spí se venku na holé zemi. Ráno zase dál k Tetovu a stále dál k řece Černý Drin údolím, pro změnu zase po proudu. Kolem hory, samé hory, pojednou celé údolí jako v páře, nebo v mlze. Když jsme došli k tomu místu, zjistili jsme, že ze skály se valí dosti silný pramen a z něho se valí smrduté sirné páry. Možná že dnes jsou tam nějaké lázně. Nad námi ve skalách se zdá, jako by tam byla stavení, nejde to přesně rozeznat. Já, Horák a ještě asi 5 zajatců, jsme se drápali na vrch. Naše námaha se nám asi po hodině vyplatila. Nahoře byl krásný starý monastýr, klášter, kolem malá políčka osetá fazolí a zeleninou. Monastýr byl většinou z kamene a dřeva, ale ta krása, hned u vchodu z kamene vydlabaný lev, z tlamy mu tekla voda, ústí vodovodu. Každý trám pod střechem samá ozdoba, židle a vůbec nábytek vyřezávaný, samá ozdoba. Jaké to bylo v celách, to jsme neviděli. K obědu nám mniši dali fazolovou polévku, vlastně to byla jakási kaše, plná různé zeleniny, velice chutná. Poděkovali jsme a šli dolů k řece na další pochod k Debaru, nebo po jejich k Dibri. Jdeme ještě asi tři hodiny, potkáme jezdce na oslu, ptáme se, jak daleko je ještě do Debaru a on odpoví: „Nemá daleko pola sáti.“ To je asi půl hodiny. Jdeme dál, již se stmívá a Debar stále nikde. Konečně za úplné tmy dorazíme. Vejdeme do nějakého obydlí. Okna vytlučena, vnitřek zdemolován, ve světnici na prostředku zbytky po ohni. Zatím moc neprohližíme, ukládáme se ke spaní. Ráno teprve prohlížíme, kde jsme spali. Bylo to sídlo nějakého bohatého Turka Beka, Musela to někdy být přepychová vila. Dosti zachovalé byly krásně vyřezávané stropy a lavice kolem zdí. Turci sedí na širokých lavicích, nohy zkřížené, no a puší (kouří dýmku). I tyto lavice, krásná řezbářská práce, byly dosti zachovalé. Pro nás lavice sloužily jako postele. Debar bylo kdysi bohaté obchodní město. Projížděli tudy staří římsí kupci a Debar byla pro ně

prý zastávka. Nástup a další putování k Orchidskému jezeru. Cesta proti proudu řeky, jméno si již nepamatuji, vytéká z Ochridi. Dorazíme do Strugy na břehu Ochridského jezera. Prý budeme pracovat na hrázi jezera, ale co, to už jsme se nedozvěděli. Ve Struge bylo po ulicích plno bud ze dřeva, prodávali tam všechno možné, chleba, ryby, všelijaké ovoce. Jen jedna věc, kterou jsme už neměli – peníze.

Ubytovali jsme se, asi 10 maníků, v polorozbořeně kuči, okna a dveře tam již nebyly, ale střecha byla ještě dosti dobrá. Uprostřed udělali ohniště, díry v oknech zabednili, no a na zem nahrabali listí, jako postele. Ale začal se pomalu hlásit hlad. Zásoby, které ještě nějaké byly, jsou již vyčerpány a shání se k jídlu, co se sehnat dá. Z nějakého listí se vaří čaj, každý večer plechový kbelík 5 l. K jídlu na břehu jezera zahozené leklé rybky, nějaký košťál, kukuřičná palice nalezená, nebo i ukradená. Na břehu řeky, tekoucí z jezera, je plno skokanů. Hergot, vždyť to je pochoutka pro labužníky. Zahájen lov a řezaly se stehýnka, někdy i se zadečky. A vařilo se podle vzoru – když nic nemáš. Do plechovky se přidávaly k stehýnkům různé zbytky zeleniny, nalezlé někdy i na smetišti, i kukuřice se přidala, no a bylo jídlo, které chutnalo lépe než v grandhotelu. Na jezeře statisíce kachen, husí a všelijaké jiné havěti. Některé druhy kachen a hus zde přezimují. Ale co je to všechno platné, když my se na ně můžeme jenom dívat. Není prostředků, jak se jich zmocnit. A tak jednoho dne opouštíme Strugu a nastupujeme novou etapu. Ve Strugu je srbský trén, dál nemůžeme, cesta pro povozy není. Zjistili jsme, že je tam též mouka. A kradla se mouka i za cenu života, ale kolik toho mohl člověk sebrat. Nebylo ji do čeho dát, a tak se jí víc rozházelo, než odneslo, ale i to málo na cestě smrti hladem, dobré. Blížíme se k albánské hranici. Před námi zasněžené hory Šar. Planina. Procházíme lesem jedlých kaštanů, není zastávka a syrové není možno rozkousat, Nastupujeme na půdu Albánie. Přechází nás přes hranice na 70 000 zajatců a za námi následuje téměř půl milionová srbská armáda.

VII. Albánie

Procházíme první celní stanicí Sukus. Pár kučí je celá pohraniční pevnost. Cesta úzká, stále výš do hor, k večeru už je taková únava, že člověk sotva nohy táhne, jídlo žádné, a jediné, co je: čistá a dobrá horská voda, to nás udržuje. Stoupáme výš, a čím výš, tím více sněhu. Objevili jsme kus od cesty jakési kupy zapadlé sněhem, a když jsme je pořádně prohlédli, zjistili jsme, že jsou to kupy otepí se dřevem. Kupy stavěné do kruhu asi 10 m². Uprostřed ohniště, ani sněhu nebylo tolik, co před kupou. Hned se udělal oheň, haluzemi odmetal sníh, rozpouštěl se sníh v kbelíku a připravovala večeře a nocleh. Pod sněhem bylo dosti listí, které se protřepávalo, zbavovalo sněhu. Vytřepaly se z kapes zbytky mouky a vařil se výborný „kačamak“, to je jakási kaše, voda s moukou. Ale chutnala jako ta nejlepší hostina v hotelu. A spánek, jaký již delší dobu nebyl. Leželi jsme dokola ohně, nohy k ohni a spali jako v peřinách. Ráno zase pochod dál do hor. Na vrcholu bylo asi 2 m sněhu. Přešli vrchy a počali sestupovat dolů. A zase nekonečná cesta, k večeru jsme dorazili do stanice Mávrovy Hany. To byly obrovské stáje pro koně a osly, kteří nosili na hřbetech všechno možné. Byl to jediný dopravní prostředek. Ve stájích bylo teplo, plno kouře a hnoje, zbytků sena a slámy. Spalo se na hnoji, no lepší než celou noc sedět u vaty. A zase další putování dolů, po poledni se před námi objevil nezapomenutelný obraz. My ve sněhu a pod námi dolina, všechno zelené, no div světa Elbasán. Šlo se z kopců, ale cíl stále daleko. Do Elbasánu, vlastně jen k němu, jsme dorazili již za tmy. Co nám nového přinese? Ubytování, jak kdo mohl. Naše skupinka, tentokrát pěti členná, se ubytovala pod mostem přes cestu. Protékal tudy malý potůček.

Tam jsme byli tři dny, shánělo se něco k jídlu. Žebralo se o kousek BUKA, albánský chléb, většinou byla odpověď: „Ska hič buke.“ Není chleba. Nejvíce Elbasánci nám darovali hrst tabáku a papír na balení cigaret. A tak se místo chleba kouřil tabák. 15. listopadu 1915 jsme dostali přiděl chleba ½ kg kukuřičného, toto nám mělo vystačit na cestu do Kavale. Ale plány se změnilly před Tiranem, změněn náš směr do přístavu Valony, kam jsme se doplazili asi 20. prosince. Jaké to bylo putování, hrozné pomyslet. Shánění něčeho k jídlu, zbytky košťálů, někdy kousek kukuřičného klasu, nějaká tráva. Padl-li kůň, nebo nějaká mršina, byla rozebrána, že z ní nezůstalo vůbec nic. Kosti, ty se vyvábili kolikrát, pak se kost zahodila, dalšími zase sebrána a opět vařena. Dorazili jsme k první větší řece. Arnanti ji jmenovali Skumbi, kolikrát jsem hledal v zeměpisných mapách, ale toto jméno tam není. Cesta vede močály, většinou se přechází po trnitých křovinách. Sjetí mimo, je nebezpečí utonutí v bahně. Pochod je bez průvodců, nikdo se nestará, jdeš-li, nebo ne, strážci většinou dali zbraně a střelivo arnátům za jídlo. Nikdo na nic jiného nemyslí než jak něco sehnat k jídlu, to již nejdou lidé, to jdou bytosti, které jsou stavu pro kousek žvance zabít druhého. Nejubožejší jsou ti, co jsou na cestách již od září. Po cestě jsou mrtvoly. Nikdo se o ně nezajímá a jde se stále jedním směrem. Jednou jsme si s Horákem vyhledali místo k přespání na nějakém hřbitově, já začínám spát a Horák vždy po nějaké chvíli se zvedá a promakává pod sebou. Když to bylo asi potřetí, říkám mu: „Honzo co pořád nespíš?“ a on na to říká: „Člověče, mně pořád něco nadzdvihuje.“ „Honzo lehni si na mé místo. Myslíš, že ten mrtvý Arnant tě zdvihá?“ Změníme místa, chvíli ležím a tu mě něco začne nadzdvihovat. Vyskočím a začnu to pod sebou rozhrabovat a namakám velkou želvu, bylo po spaní. Želva se rozbila a hned vařila, bylo jídla ještě asi na tři dny. Dorazíme i k druhé řece, podle arnantské Vojasi a pak poslední Devoli. Přes Skumbi a Vojasi nás převáželi Arnanti a přes Devoli italští vojáci. Před touto poslední řekou jsme se brodili po kolena ve vodě, všechno bylo zaplavené. Boty anebo opánky, někdy jen „čarape“, ponožky, tlusté a silné z ovčí vlny, omotané hadry na nohou. Nohy plné trnů, zlámané pochodem přes trnité přechody kolem močálů. Konečně docházíme k cíli našeho putování, k přístavu Valony. Kolem vrchy, osázené olivami, celé lesy. Zde již táboří tisíce zajatců. Italští vojáci prý budou rozdávat suchary. Byly dovezeny bedny se suchary. Vojáci utvořili kolem řetěz a začalo rozdávání. To trvalo jen malou chvíli, přitlačila se lavina hladovějících, vojáci nasadili bajonety a chtěli lavinu zastavit. Nepomohly bajonety, museli od beden ustoupit, za chvíli bedny převržené a rozbité, ten co byl u nich, bral suchary a cpal je, kam se dalo, za košili, za ním mu prořízli kabát i s košilí a zase brali odtud. Blízkost beden byla smrtelně nebezpečná, i mrtvých bylo dost. Podařilo se mně ze země sebrat jeden balíček sucharů, ale na další pokus mě přešla chuť. Přístav Valona byl v rukou Italů, velké skladiště většinou ze železných mřížových konstrukcí potažených plachtovinou. Některé prázdné byly brzy přeplněny zajatci. Hodně zajatců vylezlo po žebrované konstrukci a tam se usadili v mřížoví. Někde jich bylo nad sebou až deset. Ale ten hrozný pohled ráno. Na některém i pět mrtvol, ten co byl nad mrtvým, nemohl slézt dolů a při pokusech dostat se dolů, mnozí se zabili anebo ožebračili. Ve Valoně jsme byli už čtyři dny. Dne 24. prosince, právě na Štědrý den začalo nalodování zajatců. Lodě stály na širém moři a zajatce převáželi na lodících, vždy na jedné asi 30 zajatců. První se nalodili nemocní. Plán jsme měli hned hotov. Horák vypadal moc mizerně. Já a Uher jsme ho sebrali a vlekli k můstku na břehu. A tak se nám podařilo, že jsme se nalodili na italskou loď „Revitoria Emanuelo“, jako jedni z prvních. Na lodi nás obklopili námořníci, naše batohy hodili hned přes palubu do moře a vedli nás do podpalubí. Když jsem se probudil, bylo na lodi hotové peklo. Kuchaři zabarikádováni, na obličejích jakési kukly. Jídlo, čaj podávali jakýmsi vidlemi. Co se stalo? Na lodi vypukla cholera, která řádila již v Albánii. Na loď bylo naloděno celkem 3.500 lidí.

Dvakrát denně se mrtvoly prostě házely přes palubu do moře. Takové bylo rozloučení s Albánií. A nová změna našeho putování, místo do Francie, tak do karantény na malý ostrůvek Asinara, mezi Sardinii a Korsikou.

VIII. Asinara

Kdy odplula naše loď z přístavu Valone, to nevím, spal jsem asi dva dny. Když jsem se probudil, bylo v podpalubí příšerně. Někde leželi mrtví, mezi nimi se potáceli nemocní. Cholera řádila naplno. Jak jsem se dozvěděl později, sám jsem to neviděl, spal jsem, Italové, když viděli na lodi ty potácející se kostlivce, chtěli jim trochu ten příchod na loď oslavit a dali těm ubožákům maso. A to byla ta největší katastrofa. Lidem, kteří dva měsíce neviděli kousek chleba a živili se po většinu, jen když měli štěstí, zelným košťálem, pohozeným a hnijícím někde na smetišti. Po tomto masitém jídle bylo za dvě hodiny na palubě a všude kde jen byli ubytováni, plno mrtvol. Dvakrát denně házeli námořníci mrtvoly do moře. Bylo to strašné, nedalo se jíst ani pít, nejnebezpečnější byla voda. Ta se mohla pít jen převařená. Jaké bylo potom jídlo? Ve vodě pár zrněk rýže a pak jen slabý, neslazený čaj. Místo na lodi, se velice rychle uvolňovalo. A tak jsem se s Horákem přestěhoval na palubu, počasí bylo dosti mírné. Jaký byl průběh cholery? Strašný, průjem, jakási zelená voda a hrozná žízeň. I já byl zachvácen. Horečka, průjem, ale u mě ten průjem za dva dny zeslábl, ne tak Horák, byl na tom strašně, štěstí, že se nemohl postavit na nohy. V horečce jen volal: „Lojzíku dej mně napít vody.“ Sám jsem měl taky velkou žízeň a měl jsem snad nižší horečku než Horák. Jak jsem dostal od kuchařů čaj pro mě i pro Jendu, šetřil s ním co nejvíce sám pro sebe i pro něho a dával jen malé dávky. Za to jsem od něho dostával ta nejkrásnější jména, na jaké v horečce jeho mozek přišel: „Lojzo, ty seš kamarád, ty seš lump, ty, ty seš vrah.“

A tak jsme pluli kolem italských břehů, plavba byla velmi nebezpečná, německé ponorky, které byly dotěrnější než naše vši. U mě se nemoc začala zlepšovat, měl jsem už i zájem a pozoruji z paluby okolí, břehy kolem Itálie, často se mění směr i přiblížení ke břehům. Projíždíme úžinou mezi Itálií a Sicílií, v dálce vidět stoupat dým a páry, to Etna začíná svou činnost. Objíždíme jižní část a zase se loď obrací k severní části, stále v blízkosti břehů. Na večer se blížíme k Neapoli a zase pohled na druhou soptící sopku – Vesuv. Jenda stále leží, horečky a nekonečné nadávky. Pak se loď otočí od italských břehů vlevo. Spatřili jsme v dálce vlevo nějakou zemi a také vpravo je vidět nějaká země. Dovídáme se od námořníků, že vlevo je ostrov Sardinie a vpravo v dálce je Korsika. Loď vplula mezi Sardinii a nějaký malý ostrov a zastavila. Loď v tom průlivu stála dva dny, z rána vyjela na širé moře, vhodila do moře mrtvé a zase se vrátila. Jednou ráno počalo vyloďování na ostrůvek Asinara, namísto Francie. Karanténa, asi 50 kroků od mořského břehu, stavíme plátěné stany, každý stan pro 5 členů. Horáka jsem téměř z lodi vynesl. Jméno našeho stanového tábora „Forneli“. Kolik z lodi Revitoria Emanuela z těch 3.500 nás na Forneli vylodili, nevím, ale během asi 14 dnů se i tento počet hodně snížil. Na břehu moře ležely hromady mrtvých, i z našeho stanu během tří dnů dva zemřeli. Zůstali jsme jen tři. Horáka jsem uchránil. Kolem kvetlo hodně heřmánku a asi 200 m od stanu tekl malý pramínek vody, z které jsem vařil heřmánkový čaj. Na ostrově jinak žádná voda není. Voda se dovážela a dostal každý příděl 2 l na den. Zdravotní stav se lepší. Kuchaři už dávají do polévek více rýže a objevují se i makarony. Začíná se projevovat zájem o ostrov a moře a co je v něm. Dozvídáme se, že na ostrově jsou ještě dva tábory a daleko větší nežli náš Forneli. Jsou to Streta a Kara Reale. Na ostrově roste na divoko rozmarýn a zvláštností jsou zde divocí osli. Je jich málo a jsou chráněni. Začínáme se učit od několika Dalmatinců, kteří jsou mezi námi, lovit ryby a chytat mořské ježky. Z těchto ježků se

vyráběl pověstný „kaviár.“ Ale není tak snadné nasbírat 1 litr těchto jiker. Na získání 1 litru je potřeba alespoň 1500 kusů ježků. Loví se do rozštěpu. Tyčka je rozštěpena jako tři prsty. Ježci jsou přisáti na kamenech, jsou jich spousty, tyčka se na něj nasadí, přitlačí a on zůstane trčet v rozštěpu. Pak se jen kolíkem vyrazí a vyhodí na břeh. Ježek je velice podoben velikému kaštanu v pichlavém obalu. Jenže jeho bodliny jsou hodně citlivé. Ježek se položí na bok a nárazem vhodného kamene, nebo nože se rozpůlí a vevnitř se objeví pěticípá hvězdice, bílá nebo žlutavá, a to jsou ty jikry, prstem nebo dřívkem se lehce vyberou.

V únoru začíná lov sardinek. Na moři od Sardinie se objeví rybářské lodi, seřazené do velkého oblouku se spuštěnými sítěmi a pomalu natlačují ryby na mělčiny u Asináry. Ryby jsou takové spousty, že rybáři nakládají z moře ryby lopatami a odvázejí je na břeh u Sardinie do města Sasáři. A také se připravuje lov mezi zajatci. Jsou přivázeny velké kádě a naplňují se petrolejem. Ještě musíme vyčistit stany, všechno se nahází na hromady a zapálí. A přijde obřad, všechno svléknout, hodit na hranici ohně, každý je dohola ostříhán na celém těle a pak do kádě s petrolejem řádně vykoupat. Všechno podle plánu, až na maličkost, nepřivezli ještě pro nás prádlo, ani oděv, a tak dva dny chodíme jako Adam s Evou v ráji. Zima sice, třeba že je únor, není, ale spát nahý, bez přikrývky, při tom vánku od moře, není taky zvlášť příjemné. Konečně dostaneme nové prádlo a celý nový oblek, jsme zase lidmi. K jídlu máme již mimo makaronů i kousek masa. I Horák je již zdrav a začíná na sebe přibírat a už jen: „Lojzku, nebejt tebe, tak mě Pepka dávno klepla.“ „Honzo, nech těch chvalozpěvů a jdem se podívat, jak vychází měsíc na moře, směr Korsika.“ Z této strany je břeh příkrý a u břehu velká hloubka, ale pohled nezapomenutelný. Když je moře klidné a vychází měsíc, to je přímo pohádka, krásnější nežli východ slunce.

Nový život začíná. Začínají se projevovat různé profese. Objeví se na břehu větrník ze samých tyčinek a čerpá vodu z moře do kanálku, kterým se přivádí voda do jakéhosi akvária. Jakýsi náš sochař žádá ostatní zajatce, aby nanosili kamení a hledali malé bílé škeble: „Já Talošům něco postavím a budou vyvalovat oči!“ Co udělal? Jakýsi oltář, z jedné strany 1 m, z druhé kolem 2 m, jakási šikmá plošina, žádnému neřekl, co to bude. No sháněly a nosily se věci, o které žádal. No a bylo na co se dívat. V rudém poli bílý lev. Byl to lev skutečný, hřívá ze samých škeblí a celá srst z drobných mušliček. Z čeho udělal to rudé pole, to už nevím. Ale už začíná druhá strana. Nějaký Němec staví jakýsi čtyřhranný sloup, asi 3 m vysoký. Co postavil? Pomník POCHOD SMRTI, cestu přes Albánii. Velmi znázorněné otrhané postavy u ohňů, mrtvoly a různé výjevy, na vrcholu uprostřed kamenná deska s nápisem FRIEDEN AM ERDE. Na ostrov začali přijíždět různí italští občané a prohlíželi, co tam zajatci vytvořili. „Ti lidé, kdyby zde byli ještě rok, tak si udělají letadla a uletí,“ říkal velitel tábora.

Zase nová podívaná, připluli noví návštěvníci – delfíni. Hrají si jak malá děcka, jsou to klackové kolem 3 m a nijak se nebojí, převalují se, vyskakují, no hotový cirkus. Vydržíme se na ně dívat celé hodiny.

Jednou, po velkém přílivu, na písčíně leží velký sud. Samá škeble, sud veliký několik hektolitřů, a tak se s ním dřeme, až ho vyvalíme na břeh. Hlásíme to hlídačům, ti hrají jejich hru – uno, due, tré, kvatro, cinkve, při každém výkřiku musí ukázat prsty, kolik volá. Oni se o nás nestarali, co děláme, práce ještě povinná nebyla a utéct také nikdo nemohl. Taky kam? Konečně jeden přišel, zhlédl sud a utíkal zpět. Za chvíli tam byli

všichni a už volali: „Avanti, porka madona, avanti.“ Jen se sudem dál od břehu. Co v sudě bylo? Víno, snad stoleté víno, když ho načali tak teklo, jako nějaký sirup. Sud se dovalil na strážnici a strážci zpívali ve dne v noci. I nám dali dva kbelíky. Víno mělo více chuti nějakého likéru než vína, ale chutnalo nám.

Do tábora Strety jezdili s povozem taženým voly. Do ostrova zasahuje veliký záliv, zrovna pod naším táborem byla úžina asi 20 m a dál se záliv rozšiřuje do značné šíře. A tu zase ze zajatců nějakí machři radí Italům – udělejte přes úžinu most, přejezd a zkrátíte cestu nejméně 8 km. Voli na to potřebovali pro jednu cestu dvě a půl hodiny. Začala pracovní povinnost, nosil se kámen z obou stran. V Kara Realu zase nějakí inženýři postavili malou cementárnu. Tu jsem neviděl, ale nějaký cement dovezli ke stavbě. Každý zajatec měl úkol, kolik kamenů musí přinést. Bylo to každý den několik tisíc. Voda nebyl hluboká, jen asi dva metry, koryto asi pět metrů široké. Stavěly se jakési pilíře kolem tří metrů nad hladinu. Stavba pokračovala velmi rychle, dělníků bylo víc než toho kamení, co se potřebovalo. Most byl hotov. Jakou měl životnost, zda ještě stojí, to už se nedozvím. Cesta zásobování tím byla zkrácena alespoň o 5 hodin.

Přišel duben a začal jakýsi ruch. Přišli lékaři, prohlíželi, dělaly se zkoušky. Každý zajatec dostal skleničku se svým jménem a do této skleničky vložil kousek svého hovínka k průzkumu a začalo i obchodování s tímto důležitým artiklem. Kdo měl ještě řídkou stolicí, tak si jednoduše zaopatřil pěknou tvrdou a bylo vyhráno. Kdo to mohl kontrolovat. A přišel i náš den a opouštíme karanténu na ostrově u Sardinie, na který budou naše vzpomínky zlé i dobré až do smrti.

Jaká byla bilance putování cestou smrti a karantény na Asináře. Z naší lodě Revitorie Emanuelo z 3.500 naloděných ve Valoně je zbytek něco málo přes 800 připraveno na novou pouť do Francie. Jaké byly celkové ztráty? Strašné. Zajatců odešlo ze Srbska přes 70.000 a do Francie převezeno asi 12.400. Asi z půlmilionové srbské armády zůstalo na ostrově Korfu kolem 80.000. Strašná bilance.

A zase nalodování, tentokrát jen ten náš zbytek, asi 890 mužů. Jsme naloděni na francouzskou loď „Droner.“ Je to vojenská loď. Směr přístav Toulon, plavba tak nejvýše na 48 hodin. A jak dlouho trvala? Osm dní. První den jsme na palubě, vojáci se k nám chovají dosti vlídně, loď pluje směrem k francouzským břehům. Večer pojednou na lodi poplach, všechna světla na lodi zhasnou a vojáci nás ženou do podpalubí, loď bere větší rychlost a mění směr. Když nás všechny sehnali domů, u vchodu zůstali dva vojáci s odjištěnými pistolemi v rukou. Příkaz, nikdo se nesmí ze svého místa hnout. Co se stalo? Co vlastně je? Loď mění každou chvíli směr. Co je? Německá ponorka pronásleduje loď. Jak dlouho toto pronásledování trvalo, nedalo se zjistit. Konečně se ocitáme u afrických břehů přístavu Bizerty a zase nový nástup cesty do Francie. Můžeme zase na palubu, ale jenom ve dne, v noci všechno do podpalubí. Objevují se nám břehy zaslíbené země.

Před přístavem Toulon zůstane loď stát na širém moři. Z přístavu přijíždí na motorové loďce lodivod. Přístav je zaminován a bez doprovodu se loď do přístavu nedostane. V Toulonu jsme hned vylodování a přecházíme na břeh do přistaveného vlaku k odvozu. Co nás čeká teď??

IX. Francie

Z Toulonu jedem po krásné francouzské riviéře do Marseille a dál směr Lyon. Asi ve třetí stanici vlak zastaví a vystupujeme. Jméno stanice jsem již zapomněl. Je to prý rekreační tábor, no a skutečně to rekreace byla, trvala 14 dnů. Jak bylo v táboře? V šest hodin ráno budíček, pak následovala rozcvička, snídaně. Bílá káva nebo kakao, no a dopoledne, jak kdo chtěl, sporty, různé hry, zkrátka co se komu líbilo. Oběd byl velmi dobrý a po obědě povinný, dvouhodinový spánek. Dbalo se přísně na dodržování povinného spánku a pak zase co komu vyhovovalo. Večer o půl desáté všechno muselo na kavalec a spát. Velice jsme si to pochvalovali a říkali, no, jestli taková pohoda bude stále, tak to zajetí vydržíme, může trvat, jak chce dlouho. Po čtrnácti dnech skončila naše rekreace a nástup do vlaku a další cestování směr Lyon, Dijon, Paris, Rouen a Le Havre. V Le Havru naše skupinka kolem 100 mužů, Čechů, se vrací zpátky do Rouenu. Zavedli nás do lágru Levasser, kde byli němečtí zajatci. Byl to veliký lágr, bylo tam několik tisíc zajatců. Chodilo se na práci do přístavu na Séně. Jaký to byl přístav, jak dlouhý to nevím, ale bylo to hodně kilometrů. Z kolika lodí najednou se vykládalo zboží, jsem nikdy nezjistil, byly to ponejvíce lodi dánské, švédské, španělské a spousty ostatních. Co vozily? Nejvíce ocel, měď, železo, dřevo, uhlí, koks a také hodně vína. Některé lodě připlouvaly hodně často. Pamatuji se na dánskou loď Vesta, která dovážela měď, na palubě samé dřevo, ale dole v lodi jen měď. Připluly lodě hodně poškozené střelami německých lodí, nebo ponorek. Přístav, spousty kolejnic, výhybek a nepřehledné množství jeřábů. Jak takový jeřáb vypadal? Byl pojízdný na kolejích, podobal se věži, dole rozšířené, tvořil takový obloukový most. Uprostřed kolej s vagony, do kterých se ložilo, po stranách kolejnice, na kterých stál jeřáb. Pod jeřáby projížděly celé vlaky buď s prázdnými, nebo s naloženými vagony. Nejvíce ale bylo složeno na přístavišti sudů s vínem. Sudy se kladly na sebe jako pyramidy v délce aspoň 3 km.

V Rouen jsou největší státní sklepy s vínem „Dippe“. I do těchto sklepů se chodilo na práci. Jak tyto sklepy vypadaly? Nahoře všechno betonové. Navalily se sudy do řady, pak se všechno omývalo vodou. Toto zařízení nedovedu vypočítat, voda stříkala ze stropu, ze stěn, hotová povodeň. Každý, jak přišel dovnitř, dostal zvláštní boty dřeváky a plášť. Jinak dovnitř nesměl vkročit. Pak jakýmsi přístrojem se sudy otevíraly a víno teklo volně jakýmsi kanálem do obrovských sudů na kolejích do sklepů. Někdy se pumpovalo do železničních cisteren. Před plněním musel zajatec vlézt do cisterny ve zvláštním gumovém úboru, byl uvázan v půli těla lanem, byla mu podána hadice a puštěna voda, kterou musel cisternu vymýt. To trvalo asi půl hodiny, pak ho již museli vytáhnout, byl plný z vína úplně opilý. I já čistil jednu takovou cisternu a dva dny jsem byl jako pitomý. Jedna věc na Dippe byla zvláštní, kdo pracoval, mohl pít víno, jak chtěl, z práce se zajatci odváželi autem. Ve sklepech si nikdo nevšímal, co kdo a kolik pije, ale při vstupu do auta byla prohlídka, nemá-li u sebe třeba jen malou skleničku vína. Takový nález měl za následek trest.

Na příhody na přístavu na Senu by se mohly psát celé romány. Stále slyšíš křik jeřábníků: „Vijare dusma amape.“ Píši to, jak slyším, francouzsky jsem tehdy rozuměl jen pár slov. I dále budu psát francouzštinu, jak jsem se ji učil znát a podle dialektu, jak kde lidí, mezi kterými jsem byl, mluvili. Francouzský pravopis neznám, je těžký a nebylo kdy se učit. Pracovní doba byla – 13 dní práce a čtrnáctý den, to byla vždy neděle, to bylo volno.

Pracovat musel každý, jen jeden byl vybrán jako velitel, který na práci nechodil. Ubytování a strava bylo dobré, ráno, než se odešlo na práci, kavalce ustlány, věci srovnány, jako v kasárnách. Prádlo nám prali ve volné neděli. Ráno nás seřadili a francouzský důstojník, velitel lágru prohlížel, má-li zajatec všechno na sobě čisté, ani čisté onuce nezapomněl. Já to považoval za velmi správné. Ale do práce musel každý, v tom Francouzi neznali pardon. Měli zvláštní donucovací prostředek, tmavou kabinku, asi 2 m délky a něco pře 1 m šířky, tam byl rebelant zavřen, na sobě spodky a košili. Na spaní u stěny byla dřevěná pryčna, která se na den zvedla ke stěně a zamkla. Jiného tam trestanec neměl. V poledne mu přinesli polévku a jen se zeptali: „Vole vú travajé?“ Chcete pracovat? Řekl-li trestaný: „no“, odpověděl Francouz klidně: „bon“, zavřel a odešel. Myslím, že to v té díře při polévce vydržel tak nejvýše tři dny a pak na dotaz jen odpověděl: „Voj že vůle travajé.“ Ano chci pracovat.

Nerad jsem chodil na vykládku lodí se železem, nebo mědí, bylo to dost nebezpečné. Často se stalo, že nějaký kus při výtahu jeřábem spadl dolů a někoho zranil. Ani přesně nevím, jak dlouho jsme chodili na práce v přístavu. Jednoho dne přišel nějaký pán s francouzským důstojníkem, důstojník měl zápisník a ten pán k nám mluvil česky. Říkal, že můžeme změnit zaměstnání, v případě, jak vyjádříme k rakouskému státu. Otázka byla, kdo souhlasí s Rakouskem a kdo je proti. Důstojník v zápisníku měl přesný záznam všech nás Čechů v Levaser. U stolu seděl důstojník, zápisník před ním a ten pán jen četl jména a každý sám u svého jména napsal ano nebo ne. K podpisu šel jeden za druhým. Pro Rakousko jeden hlas, proti všichni ostatní, přes 90 hlasů. Kdo byl ten jeden hlas? Někáký Josef Kolář, obchodní příručí z Moravy, od Bučovic. Co následovalo? Během krátké doby jsme odpustili německý lágr Levaser a odešli do nového malého lágru Deville. Zaměstnání jsme byli ve velké rouanské továrně France compagnie de Meton. Byla to válečná výroba, zaměstnávala asi 7.000 dělníků. Největší výroba byly roury z mědi, z těch se soustruhovaly a řezaly kroužky na granáty pro carské Rusko, Dále se lisovaly ocelové obaly pro dělové náboje ráže 28 cm. Prázdný obal vážil 120 kg a lisoval se z jednoho rozpáleného ocelového kusu obrovským vodním lisem, granát byl vylišován jedním rázem. Při zapnutí lisu, se třásla celá budova. Pak se vyráběl bronz ve zvláštních slévačských kotlích. Obsah kotle, podle mého odhadu, byl asi 20q. K jakému účelu tato bronz byla, nevím. Zde nebyl žádný z nás zaměstnán, bylo tam hodně nezdravo, plno plynů a dusivých par.

Na jakých pracech jsem pracoval? Na všem možném, zprvu na skládce odlitků a mědi surové, říkali jsme tomu šišky. Jenomže taková šiška vážila 120 kg. Pak u pece, kde se šišky rozzhavily a převážely se ve zvláštních kleštích zavěšených na řetězu, řetěz zavěšený na kolejnici, přimontované ke stropu na způsob lanovek. Šiška se přisunula k lisu, který z ní vylišoval rouru, a tak to šlo stále dokola. Pak jsem zase dělal pomocníka kováři u parního kladiva. Tím se zakovával konec roury. Roury šly zase na menší lis a lisovala se opět roura menšího průměru. Lisy byly na tlak vody a byly jich stovky. Stalo se, že lis při lisování praskl a vyrazil ve zdi díru, jak dělovým granátem. Tato práce se mi moc nelíbila, byla noční. Pak jsem přešel na uhlí. Z přístavu se dováželo uhlí a koks koňskými povozy. Kára na dvou obrovských kolech, vešlo se do ní až 50 q, táhli ji dva koně, ale to byly koně jako hory. Kára měla vpředu dvě oje, mezi nimi první kůň. Měl zvláštní sedlo, řemeny spojené s ojem. Poněvadž vůz byl jen dvoukolový, mohl při komíhání koně zlomit, byl zajištěn ještě uprostřed jedním kolečkem, které bylo málo nad zemí a při naklonění dopředu dopadlo na zem a zabránilo tím, aby tíha přešla na koně. Druhý kůň se přepřahal před. Koně šli za sebou, ne vedle sebe. Kára byla sklápěcí na zad.

Naše práce byla uhlí odhodit a uvolnit pro další. Bylo nás na tuto práci šest a během času jsme našli hodně zlepšovacích forem. Uhlí se dováželo i vlaky a z vagonů se uhlí překládalo do malých 50 q vagonků. Z nádraží do továrny vedla úzkokolejná trať. Na nádraží chodilo na vykládku 10 Francouzů, kteří měli stále nějaké protesty. Byla volná neděle, velitel tábora zavolal nás, šest uhlářů do kanceláře. Co chtěl? Bylo nám sděleno, že od pondělí, místo do továrny budeme chodit na nádraží překládat uhlí z vagonů. V pondělí jsme nastoupili na nové místo, doprovázel nás jeden strážný. Norma prý je 100 q na muže, za větší skládku jsou prémie. Dnes již ani nevím, jak nám ty prémie vypočítávali, ale skládali jsme i 10 vagonů 100 a 150 q. Dostávali jsme k snídani a svačině všelijaké jídlo a sklenici jablečného vína, kterému říkali Francouzi „síd“. Na podzim v Normandii vozí plné vagony jablek, jako u nás cukrovku, volně ložené, na to jablečné víno „síd“, které Francouzi pijí místo vody. Ale jak ho pijí? Mají ho ve zvláštních gumových balonech. Zakloní hlavu, otevře pusy, zmáčkne a z balonku vystříkne pramínek a padá do otevřené pusy. Ale není to snadná věc. Při prvním pokusu jsme se tak zakuckal, až mně slzy tekly z očí a Francouz, co mě to dal, abych to zkusil, se mohl uřehtat smíchem.

Ale zanechme práce a vraťme se do našeho lágru, jak zde šel život. Začnem jídlem. Měli jsme svého kuchaře Antonína Kotka, hostinského a řezníka z Tábora a vařit uměl. Mívali jsme hodně koňské maso z mladých koní a Knotek dovedl z něho udělat oběd, až se sliny v hubě sbíhaly. Měli jsme i kantýnu, ve které prodával Francouz. Bylo tam všechno možné a nějaký ten „sú“ se taky vydělal, že si člověk mohl přilepšit. Měli hudební, pěvecký i divadelní kroužek. Hrál se a zpívalo, a že v zajetí nebyly ženy, tak někdy tu nějakou ženskou jsem hrál já. Škoda, že nebyl fotograf, ale ten nesměl být a fotografování se nesmělo provádět. Jednou k nám do lágru přišly americké české noviny z Glevelantu, asi se jmenovaly Budoucnost, nebo nějak podobně, přesný název jsem zapomněl. Byly to noviny sociálně demokratické. Bylo tam psáno o zajatcích českých v Národní radě Československé v Paříži, o dobrovolnících Čechů, žijících ve Francii, mají prý svoji vlastní rotu „Nazdar“, která je přidělena k cizinecké legii. Na konci článku žádost, aby zajatci poslali do redakce v Glevelantu dopis, s popisem života zajatců ve Francii. A tak jsem se k tomu odhodlal za ztrátu jednoho psaní domů, mohli jsme psát 3x měsíčně. Popsal jsem, jak žijeme, co děláme ve volných chvílích a také, že nám chybí nějaká četba. Po odeslání dopisu, asi za 14 dní, došel pro mne dopis a zároveň bedna, adresovaná na naše komando. Bedna plná knih a noviny s uveřejněním mého dopisu na celé stránce. Mě tento článek velice zarazil, já psal jen na osmerce papíru, čistě jen o životě zajatců. A redaktor z toho udělal po americku článek. Kluci mě chytali a říkali: „Sakra Lojzo, ty ses před těmi Amerikány vytáhl.“ Mě až mrzelo, že jsem ten dopis psal, říkám: „Copak jsem mohl tohle napsat na té osmerce papíru, to si tam přidal ten redaktor, pravděpodobně, pro nábor dobrovolníků do Francie.“ Nakonec to kluci uznali a byli spokojeni, že mají co číst. V Táboře byl i Alois Zeman ze Šlapanic, on byl ve společnosti asi čtyř učitelů, jeden z nich prý učil v Kobylnicích, jeho jméno jsem už zapomněl.

V roce 1917 jsme už měli více zpráv o České národní radě v Paříži, o dobrovolnících, o žádosti národní rady u francouzské armády. I já poslal přihlášku jako dobrovolník Národní radě v Paříži. V první polovině měsíce října 1917 jsem dostal z Paříže potvrzení Národní rady československé psané francouzsky a česky, že jsem zapsán do seznamu dobrovolníka Československé armády, podepsáno Dr. Eduardem Benešem a Dr. Osudským, jméno, nevím, je-li správné, vypadlo z paměti. V táboře se začalo mluvit o Masarykovi, o legionářích v Rusku, o dobrovolnících do tvořící se dosud ještě

francouzskou vládou nepovolené československé armády ve Francii. Přišel k nám do tábora srbský podplukovník a dělal nábor dobrovolníků do srbské armády. Přihlásilo se jich osm, mezi nimi i můj nejlepší kamarád J. Horák. Já se nepřihlásil, měl jsem přihlášku do naší armády. Na rozloučenou zazpívali jsme srbskému podplukovníkovi chorvatskou píseň U roj, opěvující Zripského. Skupinka osmi dobrovolníků do srbské armády odjela od nás v listopadu 1917 do Tunisu a pak Bospor a do Macedonie na řeku Vardar. Do lágru přišla nová návštěva, kapitán cizinecké legie Šnejdárek, pozdější československý generál, velitel při operacích našeho 22. pluku na těšínsku. Dělal nábor mezi našimi zajatci do čsl. armády ve Francii. Kolik se tehdy přihlásilo, si nepamatuji, ale byla to většina, jen jedna věc nám byla divná. V našem táboře bylo asi 10 učitelů a z těch se přihlásilo jen pět. Ti učitelé, co s nimi byl Alois Zeman, se přihlásili všichni i učitel z Kobylnic, Funkes se jmenoval. A tak s námi, co jsme se přihlásili přímo u čsl. nár. rady nás bylo asi 60.

Vánoce Nový rok 1918 byl tentokrát velmi oslavován. Na Štědrý den byl vánoční stromek ověšen láhvemi vína, svíček bylo také dosti, některý címan přinesl z továrny parafín a nařezané kousky trubek, do kterých se lil roztavený parafín, velkovýroba svíček v malém. Cvičila se Marseillaise česky i francouzsky, no dělaly se přípravy být volným člověkem, ztratit ten titul „Priesonier de la gare“. Přišel pro nás onen slavný a nezapomenutelný den, odjezd do tvořící se naší armády ve Francii. Bylo rozloučení v lágru jak s našimi, tak s Francouzy. Ten zbytek zajatců se loučil s různými pocity, ono to bylo pro některé zvláště ženaté s dětmi, co se stane s rodinou, až se to dozví rakouské úřady.

Odchod z tábora zajatců v Deville. I tentokrát nás vyprovází francouzský voják, ale beze zbraně, jako rovný s rovným. Nastupujeme do vlaku v Rouen, před nástupem zpíváme Marseillaisu francouzsky. Zástup civilů nás obstupuje, kdo a co to je za lidi, kam a odkud jedou? Někteří tleskají a někteří se na nás nedůvěřivě dívají. Odjezd na Paříž a dále k jihu Francie. V Orleans další zastavení, vystoupíme na peron a zase hned zvědavci, a tak je překvapíme zazpíváním chorvatské U boj a pak Marseillaise. Tleskání, vyptávání se kdo a co jsme, nástup do vlaku a další pouť do Tours a dále do Anquoules, tam přestupování do jiného vlaku, který nás doveze do Cognacu, města, kde se tvoří Československá armáda. Jsme přivítáni bratry, kteří přijeli z Ruska, všichni ještě v ruských uniformách, velitel kapitán Husák. Měly se vytvořit dva pluky a to 21. a 22., naše skupina měla být přidělena k 22. pluku. Vybírání zaškolení do různých zbraní, já se hlásil jako kulometčík, nebo po starém mašinkvérák. Do Cognacu přicházeli dobrovolníci z Ruska, z Borispolu, to je základ z Rumunska a další z Francie. Z nás, přihlášených ke kulometům, sestavili oddíl a jdeme do francouzského výcvikového tábora Saint Irsers. Velitelem je francouzský major. K nácviku máme francouzské kulomety Hotškis, italské Fiat, ruské a německé Maxim. Zaškolování trvalo měsíc, pro mne to nebylo nic nového, jen typ kulometu a jinak opakování, co již jsem velmi dobře znal. A po čtrnácti dnech jsem již francouzský kulomet hotškis rozebral a složil se zavázanýma očima. Tady se projevila škola našeho rakouského hejtmana Čecha Vašíčka. A v terénu jsem i překvapil našeho velitele majora, ten jen volal: „Bon, bon.“ Byl jsem u něj stále upřednostňován. Po skončení dal návrh pro naše velení za jmenování adžinánem, neboli důstojnickým zástupcem. Ale mně bylo lhostejné, budu-li šarží, nebo kmánem, každý má svou důležitou činnost. Důstojnickým zástupcem byl jmenován Joska, já byl jmenován četařem. Začínám pociťovat těžkosti se správným napsáním francouzských jmen. Francouzský pravopis neznám, mluvit dovedu,

ale jsou v tom dialekty, normandský, jižní od Pyrenejí, od Dijonu, z Alsaska, od Remeše, no zkrátka z celé Francie. Proto budu psát, jak jsem slyšel mluvit.

Po příjezdu do Cognacu bylo město plné dobrovolníků. Přijížděli ze všech končin světa, i z Austrálie bylo několik Čechů dobrovolců. Z Ameriky přijelo hodně dobrovolců, většinou Slováci a bylo rozdělování pro 21. a 22. pluk. Já byl přidělen k 22. pluku, první kulometné rotě, velitel poručík Holoubek. Jaký byl Cognac? Leží na řece Šarant, kolem samý vinohrad a pole. Z vína se přepaluje ten známý koňak. Vyváží se do celého světa. V poměrně malém městě byla spousta milionářů z výroby a vývozu koňaku. Naši hoši jsou ubytováni většinou ve vinných skladištích. Řeka Šarant je velmi bohatá na ryby, je v ní zvláště hodně úhořů, a tak rybářů z řad našich dobrovolců bylo nadbytek. V lovu nikdo nebránil, ani nezakazoval, a tak byl pečený úhoř stále k jídlu. V Cognacu nebylo místo, a tak se náš 22. pluk stěhoval do sousedního Jarnacku. Na začátku si nás občané prohlíželi jaksi nedůvěřivě, ale po krátké době, jsme byli jejich vojáci „trébien soldati“, zvláště něžné pohlaví se do nás zamilovalo. Už znali naše písničky, a když jsme jeli ze cvičení, okna byla plná hlav. Stalo se, že jsme šli ze cvičení, ani nepamatuji co nás tak rozladilo, že se přes město nezpívalo a z oken na nás volaly: „Šla ma mila na houby!“ A tak nás špatná nálada opustila a zpívali jsme: „Šla má milá na houby“ a z oken se do taktu tleskalo.

Jednou v neděli jsme si s kamarádem udělali malý výlet po okolí. Asi ke třetí hodině se strhla bouřka s lijavcem. Skočili jsme pod veliké košaté kaštiny před jakousi vilou. Za chvíli se dveře ve vile otevřely a volá na nás starší již pán: „Alé autré a še nú.“ Pojd'te k nám. Zašli jsme dovnitř v přízemí a ten pán hned přinesl víno a začal nás pobízet, abychom pili. Vypili jsme každý asi tři skleničky a pěkně po francouzsku poděkovali: „mersi bijen mesijé.“ Mysleli jsme si, že je to vrátný. Při odchodu nás zval, abychom opět v neděli určitě přišli zase. Slíbili jsme mu sice, že přijdeme, ale nějak moc jsme ten slib nebrali na váhu. Přišla neděle, my na slib zapomněli, šli jsme na procházku Jarnackem. Jdeme po ulici, proti nám z auta vystoupí ten náš hostitel z minulé neděle a rozčilen nám říká, že nás čekal, a když jsme nepřišli, že si nás vyjel hledat. Nebyl to žádný vrátný, ale majitel oné vily „mesije Briand“. Hned jsme museli sednout do auta, on si nás odvezl do své vily ve vesnici Luchac. Ten den nás opět zavedl do té místnosti v přízemí a všemožně nás nutil k pití. My vypili snad o skleničku víc, ale k šesté hodině vstali a pěkně zas poděkovali a šli zpět do Jarnacu, nebo raději budu psát po našem, Žarnaku. Ovšem, než nás pustil, museli jsme slíbit, že v neděli určitě přijdeme. Pěšky trvala cesta asi 35 minut. A přišla zase neděle a tentokrát jsme slib dodrželi. Když jsme přicházeli, pan Briand stál již v bráně a usmíval se. Hned nás dovedl dovnitř, ale ne již do přízemní světnice, ale do poschodí. Tentokrát nás ale nepustil v šest hodin, odcházeli jsme až po osmé hodině. Pan Briand nás uctíval, jak jen mohl, na stole bílé víno, stále koukal po hodinách a najednou řekl: „Sír er ven růž.“ Šest hodin, červené víno. Proč to? A on nám vysvětluje, že je to prastarý zvyk pěstitelů vinné révy, po šesté hodině večer se pije jen víno červené. Bílé víno se odnese a na stole je jen červené. Pak jsme u něho byli stálými hosty, chodili skoro denně po páté hodině a pomáhali mu na vinicích, měl jich hodně, podle našeho jistě přes 20 ha. Nejvíce jsme prováděli postřik. Jednou měl zvláštní nápad, chtěl, abychom udělali cvičení v okolí Luchacu. Říkal, že pohostí důstojníky i mužstvo. Říkali jsme o tom našemu novému veliteli roty, kapitánu Kadláčkovi, už si nepamatuji, proč odešel od nás dosavadní velitel poručík Holoubek. No a Kadláček se jen usmál a říká. „Člověče, víš, co by ho to stálo, to je nesmysl, copak to mohu říct plukovníku Gardánovi?“ To byl velitel 22. pluku, my jsme mu říkali Bůh války. Ale když se nás pan

Briand ptal, co říkají naši velitelé a my mu řekli, že tomu nevěří a bojí se o tom říct Gardánovi, tak on zase na nás, abychom se o to ještě pokusili. Říkal jsem to Kadláčkovi, no a on řekl: „Sakra, tak vem to čert, já to řeknu.“ Když to Kadláček Gardánovi řekl, ten prý se jen uchechtl a říká: „Copak ten chlap ví, co je to prapor, co je to lidé,“ ale pak prý zůstal stát, chvíli přemýšlel a říká: „Ale vždyť je to jedno, děláme-li cvičení tam, nebo někde jinde, aspoň chlap uvidí, co to je prapor vojáků.“ A cvičení se konalo v okolí Luchacu. Cvičení skončilo v poledne a prapor se rozložil táborem na jakési pastvině. Pro důstojníky přišel Briand osobně a zavedl je do své vily. Podle vyprávění našeho Kadláčka, byl nejvíc překvapen plukovník Gardán. Takové pohoštění, jak dostali, neočekávali. A vojáci? Na prostranství byl dovalen sud vína, asi 10 hl. Ten den se vracel první prapor 22. pluku za zpěvu a náležité nálady do Jarnacu. Briand byl venkovský člověk, na první pohled vypadal jako obyčejný sedlák, ale on byl milionář. Z vína přepaloval koňak dle jeho receptu, ten se prodával na lékařský předpis v lékárnách, dal nám ochutnat. Vzal malý porcelánový tácek a na něj kápl pár kapek koňaku, dal nám olíznout s upozorněním: „Atansion.“ Pozor, nač dávat pozor – po dotyku jazyk jako spálený. Briand měl syna na frontě, syn byl ženat, měl dvě děti, tři a pět roků a již byl dvakrát raněn. Od nás dvou (a teď si vzpomínám na jméno kamaráda, byli jsme spolu v Trebinji u oddělení strojních pušek, jmenoval se Josef Stromšík z Val. Meziříčí), si pan Briand vzal naše adresy rodičů. Když jsme později odjeli na frontu, všechny naše věci vzal k sobě do úschovy a řekl, že kdyby se některý, nebo oba nevrátili, že věci pošle našim rodičům. A když jsme se vraceli z fronty před odjezdem domů, tehdy nás zavezli na 14 dnů do lázní Vittel, přijel pan Briand za námi do Vittel a naše věci nám zase předal. Bylo to krátké, ale srdečné rozloučení, syn se mu vrátil na zotavenou, tak spěchal domů. Už i naši hoši byli na zkušené na frontě v Alsasku, vždy asi na 10, nebo 14 dnů.

A pak už mezi námi byla dychtivost přejít na frontu. A dočkali jsme se i dne odchodu a rozloučení s Jarnacem. Rozloučení, jakého by se nám nedostalo ani doma. Celé město nás vyprovázelo, školy nevyučovaly, děti seřazené na nádraží i s učiteli. Tehdy kvetly růže, náš vlak, stroj, samá růže, každý voják samá růže. Ty dojmy, to se nedá popsat. A zase nové putování za novými zážitky a poznáním. Náš 22. pluk jede do Darney a 21. pluk do sousední Atigny. My jsme ubytováni v soukromých bytech po celém městě, oni mají ubikace ve vojenských dřevěných kasárnách. Jsou všichni pohromadě. Jaké je naše ubytování? Má čtvrtá četa bydlí v domě v prvním poschodí, další civilní obyvatelé jsou v přízemí. Rodina Ljevrova je čtyřčlenná. Dvě dcery 5 a 16 roků, Žoržet mladší, Žanet starší a hoch 10 roků. Je s nimi matka, otec je na frontě. S malou Žoržet již druhý den jsme velcí kamarádi, ona mi říká: „Mon seržán.“ No a večer bývá velké dohadování mezi matkou a malou dcerou. „Žoržet hned spát“ a malá Žoržet rozzlobená křičí, že bude spát se svým seržantem. A někdy byla i malá výplata.

Chtěl bych se též zmínit, jaký tam vedli život. Většina domů patřila soukromníkům, obyvatelé nájemníci. Živilí se výšivkami a paličkováním, pletením, ale jaké to byly výšivky. Tak jemné, a aby bylo dobře na výšivku vidět, byla podložena jemným kouskem černého sametu. Práce téměř umělecká, pro Paříž. Ženy vyšívaly a pletly od rána do večera a vydělaly pár franků. Dovezl jsem si jako dárek od 16 leté Žanet malý kapesník, vyšívavý. Moje žena ho měla dlouhá léta uschován a často obdivován, jak to tak jemně mohly vyšívat.

Jak vypadala naše kulometná rota, vyzbrojená na frontu? Velitel kapitán Kadláček, velitelé půl. roty poručík Chvalovský a důstojník zástupce Joska, velitel 1. čety Králík a 4.

čety já. Každá četa měla dva kulometry, obsluha kulometů - střelec, nabíječ a pozorovatel vyzbrojený dalekohledem. 3 nosiči střeliva, nosiči kulometů, 6 mulů a 6 vodičů, to byla přímá obsluha jednoho kulometu. Celkem u roty bylo 36 mužů. Všichni jsme měli nový modravý stejnokroj a baret. Proč píší zvlášť baret? Baret nosili nejlepší francouzští vojáci, říkali jim „šaseři“ a pro nás to bylo jakési zvláštní vyznamenání. Francouzi již znali dobře naše dobrovolníky z roty „Na zdar“, která již prodělala hodně bitev po francouzské frontě. Rota byla zařazena do cizinecké legie a ta byla vždy přesunuta, kde, jak se říká, hořelo. Tato naše rota měla již hodně raněných a padlých. Rozdíl v tom baretu byl jen ten, že my měli modravé a Francouzi černé. A zase, civilní obyvatelstvo nám dávalo najevo sympatie k nám. Do hospody přijdou naši kluci, u stolu již sedí Francouzi, dosud neobsloužení a obsluha spatří naše hochy, honem běží je obsloužit před Francouzy. Někteří se usmějí, ale někteří se také zlobí. Francouzští vojáci posměšně volají na děvčata, že prý jak uvidí Čechoslováka, jsou bez hlavy. Děvčata zase říkají, když ti naši chlapci se neumějí bavit s děvčetem, jako vy. Říkají: „Vú zet tré šarmant.“ Vy jdete s děvčetem na procházku, do kina, ale naši hoši nejraději sedí u vína. Někdy jsme zašli k 21. pluku, na koncert plukovní hudby, no a děvčata, když je hoši vzali sebou, byla hrozně nadšena, zvláště rády poslouchaly naše písně.

Kuchyně naší roty, byla naproti naší ubikaci, dřív tam byla porážka dobytka. Četař Králík, velitel 3. čety, nejstarší z nás, bylo mu 45 roků, mládenec, jak on říkal, z Brandejza, měl takový zvyk, že chodil do kuchyně okukovat, co špekouni, tak se říkalo kuchařům, vaří. On byl takový veselý, samý humor, přišel ke kuchyni a tam byl náš rotní kap. Kadláček a okusoval kost, žebro. Králík jak ho zhlédl, začal: „To vím, vožírat rotu.“ Kadláček se zasmál, roztrhal tu kost na dva díly a podává mu jeden, říká: „Na tady máš, abys nezáviděl.“ Králík se rozkročí a vybafne: „Franto, ty vole, viděls někdy Králíka žrát kosti?“ a bylo smíchu až až.

A přišel nezapomenutelný den, přijel k nám náš táta Masaryk. Slavnost byla u 21. pluku v Antigne. Před jeho příjezdem bylo velmi rušno. Voj. ubikace se dávaly do slavnostní nálady, výzdoba, no hoši od 21. pluku se činili a tábor vyhlížel všechna čest. Přehlídky se zúčastnil i francouzský prezident Poincaré a generalita, přehlídka, něco na co se nezapomíná celý život.

Přišel opět den rozloučení s přáteli v Darney a odchod. Francouzské velení mělo tehdy potíže s přepravou po dráze. Naše cesta vedla přes pevnost Belfort do Alsaska. Když byly potíže s dráhou, rozhodnuto, že půjdeme pěšky. Cesta se konala jen v noci, ve dne byl odpočinek a každý třetí den odpočinek. K ránu, když jsme docházeli do místa odpočinku, dělali jsme občanům budíček naším zpěvem. A tak cesta ubývá a blížíme se k Belfortu. Před pevností máme zase třetí den volno, ve vesnici, jméno jsem již zapomněl, přijdou za mnou kluci a říkají: „Hergot Lojzo, tady je taková hezká holka, a když jdem okolo, tak se na nás usmívá, asi by si chtěla s námi pohovořit. Lojzo, ty přece umíš francouzsky, běž tam za ní a pobav ji trochu.“ Poslechl jsem a vymýšlím, co bych jí měl říci, jak ten rozhovor zahájit. Pozdravím: „Bon žúr madmazell“, ona se zasměje, neříká nic. Tak já zase: „Madmazell sil vú ple apretemoa pti vér a dló.“ No a holka se zasměje a říká mě, ale ne francouzsky, ale krásně česky: „A co kdybych Vám místo skleničky vody dala skleničku vína?“ A teď zase já zůstal jako omráčen, ptám se jí: „Prosím vás, kde jste se naučila česky?“ Ona se zasměje a říká: „No já jsem přece Češka.“ Vyptávám se jí, jak se dostala do Francie, kdysi až k alsaským hranicím. Vyprávěla, že již je ve Francii několik roků. Její otec byl bez zaměstnání a tak se vystěhovali do Francie a po několika změnách

se usadili zde a sedlačí a vede se jim prý dobře. No a večer udělali v jejich domě večírek, zazpívali, zavzpomínali na Čechy, starou vlast. Druhý den jsme odešli se vzpomínkou na nečekané, ale zato velmi milé překvapení.

Přejdem Belfort a jsme v Alsasku. První vesnice, německé pojmenování Alt Kirchen, další opet francouzský název Kroa Noir, černý kříž. Přicházíme do Levalu, kde zase táboříme, Alasanky si nás prohlízejí, zvláště Knotka, no v civilu řezník, měří asi 185 cm. Je jako obr. Jo z takového obra musí mít Němci – Boši strach. Ubytování má naše rota v nějaké velké kolně. Kuchaři vaří na zahradě v takové malé kolniče. Kolem jsou většinou louky a spousta malých rybníků a v nich ryby. No to se ví, že se rybníky okukují ze všech stran, ale jak na ty ryby, to by byla změna v jídle. Přiběhne Tonda Jelínek, střelec od kulometu mé čety, celý rozjařený křičí. „Vy drni, už to mám, jak na ně.“ „Na co?“ Ptají se ho druzí. „Hergot vy drni, no přece na ty ryby a jsou tam takový!“ a rozpřahuje ruce. „Tondo neblbni!“ „Co, já už to mám vyšpekulovaný, jak na ně“ a začne zpívat: „půjdem na ně, vybereme je.“ Zasedla rada, vezme se mula s károu, povede ji táta Leška a bude se starat, aby neřvala. Jó a držet hubu, ať se to od rot nikdo nedozví. Vyrázilo se. Leška s mulou, zapřaženou do káry přijel na místo u vyhlídnutého rybníka a shání žrádlo pro mulu, aby nezačala zpívat, a kluci běhají kolem, jak tu vodu propustit, až najednou vítězný výkřik Tondy, skoro po ramena ve vodě: „Drni, už to mám, tady je čep.“ Spojenými silami čep vytáhli a voda vůčihledně z rybníka ubývala a za chvíli se v kalužinách již mrskaly ryby. A teď byla podívaná pro bohy. Kluci zamazaní od bahna až po uši, lovili v bahně a na břeh vynášeli to bohatství, kára se plnila a dán povel domů. Čep se zase zarazil a rozjařený průvod se vracel. Vrchní kuchař Matyáš s pomocníkem se dali ihned do práce a již večer voněly u první kulometné roty ryby. Hody trvaly tři dny a čtvrtý den pohroma. Před obědem se u kuchyně objevil Bůh války, francouzský plukovník Gordan. Začal nějak podezřele potahovat nosem zvláštní vůni. Chudák Matyáš měl nasmaženo plno ryb a teď jak to vysvětlí, kde je vzal. A Gordan spustí, kde máte polévku, kuchaři jen na sebe pohlédli a Matyáš: „My dnes polévku nevařili.“ Gordán na to: „To je pořádek, oni nevaří polévku a co vlastně vaříte? Vůně tady máte dost.“ Matyáš zpocený konečně vykoktal: „Poson.“ „Co?“ zařval zase Gordan: „já vás zavřu, vy si ze mě nebudete dělat blázna.“ On si to v tom strachu popletl, a místo aby řekl „poason“, ryby, řekl „poson“ a to je francouzsky jed. Když viděl oba kuchaře zpocené a dolekané, řekl: „Tak mě ukažte ten váš jed.“ A Matyáš hned skočil, nabodl krásně dočervena vysmaženou rybu, dal na talíř a podal Gordanovi, ten čichl, rozchechtal se a říká: „No takový jed, to si nechám líbit.“ A náš Kadláček nařídil kuchařům k večeři nasmažit ryby pro důstojníky. Ale náš rybolov měl také své zakončení, zkrátka majitel toho rybníka se o výlovu dozvěděl a dozvěděl se, kdo rybník vylovil, šel na velitelství pluku žalovat a žádal náhradu. A tu Gordan rozhodl, že i důstojníci jedli tyto ryby, tedy je zaplatí. Pak majitele zavolali a tam mu řekli, že i oni ryby jedli, ať si řekne co za ně, že mu je zaplatí. Když to ten majitel uslyšel, řekl, že nic nechce, chtěl prý jen postrašit vojáky, aby mu nevylovili další rybník. Tak skončila naše výprava na ryby, ale zůstala nám jen posměšná písnička: „Naši chlapci rybolovci ryby lovili, hej haj, ryby lovili a pak za ně platit museli, hej haj, platit museli.“

Alsaská fronta byla poměrně klidná, nějaké ty letouny a jinak klid. Ale na frontě jsou časté přesuny a i my se přesunujeme zase zpět do Francie, směrem k té známé „Šman de dam“ a tady už není klid. Cesty směrem k nepříteli všechny maskovány, všude, na obou stranách, vidět připoutané pozorovací balony. Na tyto útočí jak francouzské, anglické a americké, opačně zase německé letouny a často pozorovatel, kterého nestačí včas stáhnout, musí skočit padákem. Balon obyčejně, pak shořel. Navečer zaléháme do

zákopu, přede dnem ohlušující rány, div že nám bubínky v uších neprasknou. V noci dělostřelecká baterie postavila svoje palebné postavení přímo za námi a pálí. Ještě že jsme v okopech, po každé ráně cítíme v zákopu pohyb stěny a hlína se sype dolů. Nebýt v zákopech, tak ty otřesy nesnesem. Když padne granát a vybuchne, ten otřes a tlak vzduchu není tak veliký, jako když baterie střílí 50m za námi směrem přes nás. Zase se přesunujeme přes silnici, u silnice zákop, plno mrtvol německých vojáků, ti co byli obráceni k frontě, měli všichni prostřelené čelo a ti co chtěli vyskočit a utéct, zase zezadu průstřel hlavy. Francouzský kulometčík střílel kulometem těsně nad okopem a každý kdo měl jen trochu hlavu ven, dostal zásah do čela. Letadla jsou stále ve vzduchu, v leteckém souboji. Nebo zasypávají frontu malými bombičkami, říkali jsme jim vrtulky, ale když zapadly na cíle, dovedly udělat pěknou paseku.

Přicházíme do města Eperney, města vyhlášeném šampaňským vínem zvaným „De Ór“. Dělostřelecký útok, sbíháme po schodech do krytu, ale to nebyl žádný kryt, ale sklep s vínem. Jsou tam schovaní francouzští vojáci, a jak nás uvidí, vytahují z bedničky láhev se šampaňským a nám nabízejí, už se v tom vyznají. Jeden den jsme kdesi u Remeše a naši kluci najednou objeví dvě německá děla, za nimi kupu plynových nábojů. Jak to prohlízejí, přišel k nim od francouzské baterie důstojník, prohlídl děla, zaměřil, ukázal, jak se odpalují, nabíjí a říká: „Alé tiré á Boš.“ Tak střílej. Hoši odpalují ránu za ránou. Pozice se mění téměř každý den, stále blíž k Remeši.

Přišel rozkaz, pluk se přestěhuje na nějaký vzdálenější úsek, přemístění se provede v noci. Jakmile se setmělo, přijíždí kamiony, tak říkají francouzským vojenským autům pro přepravu vojáků. Žádné světlo, přísně zakázáno kouření. Jen první kamion, vedoucí, občas blikne baterkou a jede se dále. Kamiony těsně za sebou, aby neztratily směr. Přijíždíme do Remeše, náš šofér se maličko opozdil v místě, kde ulice zahýbá do druhé, jel sice opatrně, ale najednou náraz, bylo několik nepříjemných políbení, couvnutí a jelo se dále. Později jsme se dozvěděli, že šofér měl zahnout doleva, jel rovno, kamion před ním se ztratil a vrazil prý do brány remešské katedrály. Nikomu se nic nestalo, mimo nějakou odřeninku. Jeden kamion, který taky ztratil směr, právě před mostem křes řeku, minul most a vjel do řeky a tam bylo pár zraněných. Jelo se směr Murnelon grand a Murnelon petit, na tak zvané Hinderburkově linii. Z té strany po celou noc bylo vidět záblesky, jak když je velká bouřka a blesky se bez ustání křížují. Jak vyhlížela tato linie? Samé ostnaté dráty do hloubky několika kilometrů, mezi nimi betonová kulometná hnízda a za touto barikádou dělostřelectvo. Na tomto úseku byla dohodnuta mezi velením americkým, anglickým a francouzským společná akce. Dopraveno tisíce děl a střílelo se na Hinderburkovu linii 48 hodin. Výsledek této akce byl obrovský, kupy ostnatého drátu jako domy, z bunkrů vylézali Němci úplně pitomí, bez nejmenšího odporu. A šlo se kupředu, mezi ostnatými dráty jsou volné pohodlné průchody, každou chvíli nás předjíždělo francouzské dělostřelectvo, postavili pozici, odstřelili několik ran a zase jeli dál. Usmívají se a říkají: „Tré long.“ Příliš daleko.

Blížíme se k druhé německé linii – Wotanově. Tato je budována docela jinak. Místo ostnatého drátu jsou betonové hluboké bunkry, v nich zařízena vytahovadla pro děla a kulometry. Po odpálení sjely dolů do bunkru. Stěny byly u některých téměř dvoumetrové. Zařízení v bunkru, v němž byl štáb, bylo téměř přepychové. Dole na zemi koberec, po stěnách visely záclony. Věci, nakradené civilnímu obyvatelstvu. Měli na to čas, v této části byl poměrný klid. A jak se tato, na pohled nedobytná hradba dobyla? Byly přivezeny hmoždíře na velmi malou vzdálenost od pevnosti. Pro tyto hmoždíře jsou

nové zvláštní střely z ocele, které vybuchly až po zavrtání do značné hloubky v betonu a ten kolos se úplně rozvalil. Hmoždíře střílely téměř kolmo nahoru a střely dopadaly kolmo dolů. Viděl jsem hodně bunkrů takto rozbitých, v některých jsme i odpočívali.

Od Marmelonu se šlo dopředu asi 20 km téměř bez překážek, ojediněle nějaký ten granát. Munice pro děla, co tam Němci zanechali, jsou v některých místech složeny jako palivové dřevo v lese, v hromadách. Němci ustupují směr Sedan. V činnosti je teď ponejvíce letectvo, každou chvíli padá, nebo letí dál, hořící letadlo. Proti nám je teď v činnosti německé dělostřelectvo, ale ostrý granát je ojedinělý. Němci používají téměř bez přestávky plynové granáty, plněné plynem, který Francouzi pojmenovali Iperit. Tohoto plynu používali Němci ponejprv u města Ipru. Byl to velmi záhudný plyn. Nejprve účinkoval při dopadu. To jen pukl, jako když spadne zralý kaštan a vyvalil se z něho otravný plyn. Záhudnost toho plynu byla v tom, že on také zkapalnil a takové kapičky na keři se sebraly na oblek a při vypařování se plyn vdechl a bylo zle. Nebo se kapičky dostaly do vody a to bylo ještě horší. Léčení bylo velmi zdoluhavé a trvalo i několik měsíců. A v masce proti plynu nebylo možno stále být. Muselo se jíst, pít. Tyto plyny snad bylo to nejhorší, co na frontě bylo.

Znovu zastavení ve dvou vesnicích Grivy a Grivy Louisi, obě téměř srovnané se zemí, jen sem tam nějaká polorozbořená budova, ve které se ubytuje pár vojáků, ostatní v nějakém bunkru, nebo do sklepů, do kterých se dá nějak vlézt. Německá letadla stále pátrají po přesunujících se částech vojska. Při zjištění vystřelí barevnou raketu a začne dělostřelecký koncert. Ten vlastně ani neustává. Do letounů bijí protiletadlová děla, která i na volném terénu jsou dobře maskována. Máme před sebou nejhorší oříšek, přechod městem Voursieres. Dostáváme přesné informace pro přechod přes město, toto je v pětiminutových intervalech odstřelováno, bez masky se přejít vůbec nedá. Směr k Chestres vede úzkokolejná trať, přes údolí řeky Aisny. Násyp trati je dosti vysoký, celé údolí zaplaveno do šířky téměř 2 km, Němci vyhodili v několika místech břehy řeky a údolí zaplavili, takže přechod je možný jen po náspech tratě. Přes řeku je most stále v intervalech odstřelován, francouzští pionýři po zásahu ihned most opravují, mají zde hodně trámů a fošen potřebných k opravě. Nastupujem po skupinkách, masky na obličejích. Jakmile dělostřelecká palba utichne, hned se tryskem vyrazí kupředu k nějakému krytu, ať je jakýkoliv. Při jednom takovém přískoku skočilo nás na schody u domu asi pět nebo šest, nějaký náš hoch, od kulometné nebyl, zůstal stát dole na posledním schodu. Volám, pojď navrch, ale on zůstal dole, v tom dopadne na dláždění ulice ostrý granát a kus granátu mu utál nohu nad kotníkem, jako šavlí. Vytáhli jsme ho výš na schody, už tu byli sanitáři a my zas upalovali o kus dál. Praktika Němců byly plynové granáty a do toho nějaký ostrý granát, zaměřené přesně na prostředek dlážděné ulice. Konečně jsme doběhli až k mostu a po utichnutí palby rychle přes most za násep těsně nad vodu, abychom byli co nejvíce kryti.

Němci měli před námi u Chestres obsazené vrchy a kostel na vesnici. Kulometry přesně zaměřené na trať, kterou měli jako na dlani. Pěchota postupovala první, my za ní, druhý den byla v našich rukách dvě kulometná hnízda u Chestres. Tím se značně uvolnil přechod na trati. Zaplavení mělo i pro nás značnou výhodu. Dělostřelecké granáty, které dopadaly do vody, se zabořily hluboko do bahna, a když vybuchly, střepiny zadržely bahno, jen sloup vody, no a voda se lepší snesla, než střepina granátu.

Jak co budou držet moji chlapci? Mám u čtyř devět hochů, dobrovolníků z Ameriky a jednoho dokonce z Austrálie. Pět Slováků a čtyři Čechy, žádný z nich nebyl vojákem, jsou to samí mladí hoši. První kulomet: střelec Vít Procházka, chlapec se zajetí od Otrokovic, pozorovatel Čada, Čech, Antonín Jelínek, střelec, Čech, přijel z Ruska, nabíječ Blecha, také z Ruska, pozorovatel Janko Trup, dobrovolník, Slovák z Ameriky, další nosiče střeliva nebudu jmenovat, ani si je již přesně nepamatuji. Tři Slováci a tři Češi.

Za tři dny máme obsazeno celé návrší Chestres i s kostelem. Se svou četou přímo ve vesnici, starý četař Králík a dále četař Knotek, oba ode mne vpravo a konečně Konopásek kus ode mne vlevo. On měl za úkol umlčet německý kulomet, který se stále držel na místě, nebylo možno ho vyhnat. Přihlásili se dva od pěchoty, že se pokusí místo obejít. Vzali si jen pistole a granáty a šli. Doplazili se až k místu, odkud kulomet pálil, byl to betonový nízký kryt, dobře maskovaný. Zezadu, odkud byl vchod do krytu, vhodili granáty, po chvíli se opět přiblížili, a když se nic nehýbalo, nahlédli z vrchu krytu dovnitř a zjistili, že tam Němci leží. V krytu byli jen dva, jeden mrtvý, druhý těžce raněný. Bylo to takové vysunuté místo před německými zákopy. Tím se velmi uvolnil terén, který Němci sami dobře chránili a měli v rukách. Nebylo možno bez krytu vyjít na volnější místo. Zde jsme teprve přešli do hlavní a přímé linie. Naše postavení bylo od německých zákopů asi 150 m v některých místech, ne všude. Co až dosud jsme prošli frontou, bylo vždy buď ve třetí linii, nebo nejvýše v druhé. Ovšem nebezpečí bylo všude, ale přímý útok jen v první linii. Z Chestres bylo možno ze stromu dobře vidět do německých zákopů. Nejnebezpečnější byly miny vystřelované z minometu. Mina přilétla překvapivě, dělostřelecká, tu člověk mohl odhadnout podle zvuku, kam letí a včas se ukrýt. Dále velice nebezpečné byly průzkumné lety letadel. To dovedlo přesně artilerii označit místo k zásahu. Sloužila k tomu barevná raketa. Barva rakety se stále měnila, mělo to velký význam, ale i tady se stal někdy omyl a místo zásahu nepřítele zasáhl i do vlastních řad. V první linii se pracovalo nejvíce pod zemí, prokopával se jeden proti druhému, v blízkosti se založila mina a šlo se zase zpět. Stalo se také při kopání, že se pojednou zjistilo, že se v přímém směru kope i z opačné strany. Narychlo se založila mina, mizelo se zpět.

Bylo dne 28. října 1918, po sedmé hodině přišel náš velitel, kapitán Kadláček a slavnostně nám říká: „Tak bratři, přišla radostná zpráva, v Praze je dnes vyhlášena Československá republika. Zítra ráno v 5.45 začne útok, tak ať Němci poznají naši náladu.“ Proč se přesně na minutu udával začátek útoku, to bylo velmi důležité pro pěchotu, která šla první a dostala přesné instrukce, kdy vyrazí, kolik metrů může dopředu za každých 5 minut. Toto bylo ve spojitosti s dělostřelectvem, to dělalo tak zvanou baráž. Ta se přesně podle hodin posunovala dopředu. Kdyby útočící šli někde rychleji, bylo veliké nebezpečí, že budou zasaženi vlastním dělostřelectvem. U čtyř jeden kulomet mlčel, připraven pro podporu případného ústupu, druhý palbou podporoval postup. Druhý den v 6.45 otevřelo se peklo, ohlušující řev dělostřeleckého granátu, které přes nás dopadaly proti německým zákopům a naši minometčíci již hází ze svých vrhaček miny do Němců. Ovšem že Němci také nemlčí a dávají na srozuměnou, že tu ještě jsou. A již proletují německá výzkumná letadla pár metrů nad zemí a pátrají, jedno přeletí postavení mého prvního kulometu a hned se otáčí a bere znovu směr přesně na postavení, blýskne zelená raketa a v zápětí dělový zásah přímo do kulometu, asi 15 m odtud jsem měl pozorovací stanoviště na oba kulomety. Skočím do okopu a běžím ke kulometu. Vít sedí u kulometu, oči otevřené a oba další, jak Čada, tak i Řehoř leží v zákopu. První z mé strany Řehoř se začíná zvedat, bledý, stále nemůže vydechnout,

z druhé strany i Čada se zvedá, něco breptá, dobře nevidí, má v očích hlínu. Vít stále sedí bez pohnutí. Ptám se: „Víte, je ti něco?“ Nic. Řehoř ho bere za ruku, ale ta bezvládně klesá dolů. Chceme ho zvednout, ale ten úžas, je ho jen polovina, granát musel explodovat přímo v něm. První den osvobozeného Československa a já ztrácím kulomet a výborného střelce.

K poledni se vřava utišila. Od druhého kulometu přiběhl i Slovák Janko Trupp, s Vítem velcí kamarádi, když uviděl ty zbytky Víta, pláče, nemůže se upokojit. Čada s Řehořem již vykopali pod okopem hrob. Uložíme do něj Víta. Přijde Janko, našel ve vesnici dvě destičky, udělal z nich křížek s nápisem Vít Procházka, a smutně ho zapíchl do čerstvého hrobu, a odešel beze slova zase na své místo. Toto je i má nejbolestivější vzpomínka na druhý den naší nové republiky.

Útok skončil úspěchem, dotažena i německá děla, která našli naši hoši, ale v postavení zcela opačném. O této záhadě nám řekli naši sousedé Francouzi, že již jednou měli tuto kótu v rukou, ale Němci je vytlačili zase zpět. No a děla, která byla mezi liniemi, zůstala tam, kam je Francouzi odtáhli. Jedna zvláštnost byla pozoruhodná, totiž značný počet německých zajatců. Co bylo příčinou, že se Němci tak vzdávali, odpověď jsme dostali od samých zajatců. Uzavření míru na východě s Ruskem zapříčinilo, že vojáci byli hned převáženi na frontu ve Francii, tito vojáci již nebojovali s takovým elánem a při každé příležitosti šli do zajetí. A tak místo posily z východu přicházel vlastně rozklad.

Zmínil jsem také o kopání a kladení min z obou stran. Ve Francii byla většinou fronta nepohyblivá. Stála s malými změnami dlouho na jednom místě, a proto bylo možno v takové blízkosti obou front tajně provádět kladení min. Při pohyblivé frontě by to bylo nemožné. Ale naše ztráty byly značné. Pod námi, u jakési větší budovy, měl doktor Žák své převaziště a saniťáky. Tak jsme od našeho postavení viděli, co těch raněných bylo přinášeno, nebo přišlo samo na ošetření. No i já dostal náhradní kulomet, dotáhli ho hoši z německých okopů. Nebyl poškozen a pásů se střelivem bylo v Chestres u kostela dostatek.

Musím se zmínit o jedné nemilé věci, která byla hned na začátku našeho příchodu a to zásobování jídlem. Kuchaři se k nám nemohli dostat s jídlem, v noci sice několik našich se pokusilo něco přinést, ale moc toho nebylo. Situaci vyřešili Francouzi. Z letadel shazovali jídlo, protože letadla létala docela nízko nad námi. Po vyčištění německých kulometných hnízd bylo již možno dopravit jídlo až do zákopů. Na začátku listopadu nás v první linii vystřídali zase Francouzi. Při výměně zpět v zákopech nás francouzští kuchaři ještě na rozloučenou uctili šálkem kakaa a nastal přesun zpět do třetí linie.

V přímém boji byly tři linie. První, druhá a třetí. Výměna se prováděla tak, že při postupu první linie měnila třetí a ta druhá při ústupu prvá. První pak druhá a třetí. Ten samý způsob byl i u dělostřelectva.

Jak vypadala Francie za frontou, bylo znát podle toho, že vesnice byly rozmetány, srovnány se zemí a bylo vidět jen trosky. Země jako přeoraná, samý kráter po velkých granátech. Nejzajímavější byl pohled na zem v Šampani, tam je půda křídová a ta byla tak rozryta a převrácena, že to vypadalo, jako když napadne sníh. Pluky 21. a 22. se stěhují zpět z fronty na zotavenou. My od 22. do lázní Vittel.

V prosinci začíná příprava na odjezd do vlasti, domů. Po příchodu do Vittel bylo první, dát se řádně do pořádku, vydrhnout, vykoupat, převléct a hlavně vyčistit stejnokroj, který na sobě nesl odznaky všech možných míst francouzské fronty anebo i výměna některých částí. Prostředí bylo příjemné a krásné, zábavy co se komu líbilo, vycházky, kino, bylo zde i divadlo, zkrátka o příjemné prožití všestranně postaráno. Co je hlavní, kupuje se všechno možné, pokud finance stačí, nejvíce se nakupuje čokoláda, ve Francii velmi laciná, všelijaké konzervy, nejvíce rybí, tehdy byly v obchodech nejvíce sardinky. Utratilo se všechno. Já si povezu domů 1 Frank a 4 sú.

A zase nový ruch, příprava k odjezdu. A přišel i ten den. Nastupuje se do vlaku, odjezd směrem k italským hranicím. Příjezd do pohraniční francouzské stanice, jméno mi již vymizelo z paměti, do Itálie máme projet tunelem pod Alpami. Vlak přebírají italští železničáři, parní lokomotiva odsunuta a přisunuje se lokomotiva na elektrický proud.

A na rozloučenou s Francií, na milé a nezapomenutelné zážitky, ještě malou vzpomínku na Cognac. Jaké popularitě se českoslovenští chlapci těšili, malý obrázek. Francouzi, zvláště hoši, velmi rozladěni, chtěli se ženám, zvláště děvčatům nějak pomstít. Jednoho dne se v Cognacu objevila spousta malých letáček, psaných francouzsky a vylepených na sloupech, na stromech, zkrátka všude. Obsah přeložený do češtiny: Pozor, nabízí se dobrá odměna každému, kdo by nám chtěl označit mladou dívku, nebo ženu z Cognacu, která nemá svého Čecha. Oznámení zasílejte na Českou kancelář v Rue á Angoulême. Jakou odezvu měly letáčky mezi Francouzskami, se nejlépe přesvědčili sami. V milování s našimi hochy těžká konkurence. A při odjezdu z oken vlaku na rozloučenou usazeným děvčatům zazpívali jsme, ovšem česky:

Neplač holka, nenaříkej, usuš si slzy,
však ty na něj zapomeneš ještě je brzy.
Zapomeneš na milého,
za týden se zamiluješ do jiného.

Odjezd!!!
Uvidím tě ještě někdy, ty země, kus mého života?

X. A podruhé Itálie

Vjíždíme do tunelu. Jízda tunelem trvá téměř 1 hodinu. Jak ten tunel se jmenuje a jak je dlouhý, to jsem již zapomněl. Pamatuji si jen, že trať až do Milána je elektrická. Jízda v Alpách – vše kolem bílé, zasněžené, překrásný pohled. V Miláně zase vystupujeme z vlaku. Máme zde čekat na přidělení dalšího vlaku, který nás má odvézt až do Čech. Čekáme asi 5 dní, jsme ubytováni v nějaké vesnici u Milána. Krajina samá rovina, chodíme po okolí i do Milána jsme si na jeden den zašli, ale moc mě z toho v paměti nezůstalo. Z budov snad kostel – katedrála, tuším to byla sv. Marka, ale určitě to nevím. A pak budovu divadla Scala. Na vesnici nás nejvíce zajímalo pasení prasat, zvláště malých selat, svině byla uvázána na řetězu u stromu, ale jakým způsobem, což nás velmi pobavilo. Byla totiž uvázána za břicho, za předníma nohama. Proč tak byla uvázaná? Snad to ani jinak nejde. Krk krátký, tlustý a hlava poměrně malá. V Srbsku bylo také spousta prasat, která se ale pásla docela volně.

Jak se k nám chovali Italové? Docela přátelsky, za těch pár dnů to ani jinak nebylo možné. Přistaven vlak, který nás má odvézt až do konečné stanice našeho putování, do Prahy. Opouštíme Miláno a směřujeme k bojištím na Piavě, se zvláštním zájmem si prohlížíme toto bojiště. Z vlaku se nedá při pohledu na krajinu zjistit, jaké zde byly boje, ale usuzujeme podle zbytků, které můžeme vidět, že francouzská krajina po válce byla strašnější. Tam se neviděl poškozený dům, vesnice srovnány se zemí, v lesích urážené koruny stromů, trčely jen pahýly kmenů. Ovšem posuzujeme jen podle toho, co je vidět z vlaku. Blížíme se k rakouským hranicím, tuším, že to bylo město Klagenfurt. Ani se již nepamatuji, jak ten přechod do Rakouska vypadal. Bylo zde nějaké zdržení, nebo jsme jen projeli, to si již nepamatuji. V Rakousku směřujeme na Graz. Co mě z cesty přes Rakousko utkvělo nejvíce v paměti, byly ženy a děti, prosící o chléb. Viděl jsem i rakouské četníky, jak tyto žebrající ženy odhánějí od vlaku. Snad se styděli za to, že u nich lidé hladoví. No nějaký ten bochník byl z vlaku darován a dětem i tabulka čokolády. A tak projíždím Rakouskem s různými pocity, téměř před sedmi roky jsem tudy také jel, jako rakouský voják do Trebinje, dnes se tudy vracím jako československý voják domů do Prahy.

XI. Doma v Československu

Blížíme se k československé hranici, vjíždíme na českou půdu. Ten jásot, slzy v očích, jsme doma, d o m a. Přijíždíme do Českých Budějovic, tady je slavnostní oficiální uvítání. Ještě dnes vidím ta česká děvčata, jak nás líbají. No i my musíme nějak oplatit, rozdávají se balíčky čokolády i konzervy, až je potřeba některé hochy napomenout: „Sakra kluci, nerozdejte všem, ať máme také něco pro ta naše pražská děvčata.“ V Budějovicích nás vítal sám spisovatel Alois Jirásek. A pak dál, až do Prahy, všude prapory, lidé kolem tratě, volání a mávání.

Příjezd do Prahy, všude prapory, lidé kolem tratě, volání a mávání. Příjezd do Prahy, to už ani popisovat nebudu. Pak slavnostní odchod z pražského nádraží, přes Prahu do Libně. V Libni zase uvítání a ubytování v reálce. To bylo v lednu 1919, přesný den neznám. V Libni jsme asi měsíc. Zde také ztrácím svoji čtvrtou kulometnou četou, jsem jmenován důstojnickým zástupcem (adžidánem) a velitelem druhé pěší roty, místo adž. Josky, který je jmenován poručíkem. A nastává zase služba vojenská, chodíme do Libně na strážní službu, rozmáhá se zde rozkrádání vagonů. Při jedné takové službě nás má vystřídat zdejší vojsko, to se ale nedostavilo, a tak službu nemůžu opustit a držíme ji dál, dalších 24 hodin. To se hochům moc nelíbilo, plány na volný den byly zkaženy a pak nás čekala hradní stráž. Tenkrát jsme stavěli hradní stráž my, legionáři. Útvar hradní stráže tehdy ještě nebyl. A tak jsem vedl tento útvar, jako velitel, přes Karlín, kolem invalidovny, do služby na pražský hrad. Až do rána služba běžela normálně, ráno v 6 hodin měl nastoupit na stráž ke kanceláři ministra národní obrany Ant. Řehoř. Služba trvala 2 hodiny a pak zase vystřídání. Tonda byl naštván z té 48hodinové služby na nádraží v Libni, měl pak nějaké rande, a to se zkazilo. Přišel za mnou a říká: „Tak abys věděl Lojzku, dnes se mně bude Klofáč legitimovat.“ Klofáč byl tehdy ministrem národní obrany. Já mu zase říkám: „Hergot Tondo neblbni, ať nemáme ostudu.“ Tonda mávne rukou: „Byť bez starosti.“ No a jak to dopadlo? Ráno přijede auto, zastaví a Klofáč vystoupí a jde po schodech ke vchodu. Zde ho Tonda zastaví a žádá legitimaci. Klofáč se ho ptá: „Vy mě neznáte?“ Tonda: „Ne.“ Klofáč: „Já jsem ministr národní obrany.“ Tonda:

„Jo to by mohl říct každý. Předložte legitimaci.“ Klofáč: „Nemám.“ Tonda: „Nedá se nic dělat, zpátky pro ni.“ Klofáč se otočí, jde zpět k autu, pak se vrátí a podává legitimaci. Tonda na ni koukne, srazí paty a zasalutuje a pan ministr má volno. No a jak skončila tato příhoda? Zvláštní pochvalou ministra národní obrany Klofáče, že voják bez legitimování nepustil ani jej do budovy. Ovšem bylo i dost smíchu a vtipů. Však jen mezi námi.

A nové stěhování z Libně na Hradčany, do Černínských kasáren, ty jsou nalevo od hradu, za arcibiskupským palácem. Naše cvičiště byly strahovské pláně, někdy jsme zašli až na Bílou horu anebo přes Strahova na Malou stranu k Vltavě. Ze strahovských strání pohled na Petřín. Dnes tam stojí sokolský stadion a zase všechny možné služby. Volné chvíle se krátily, jak to jen šlo. Někdy u Fleků, u Rozvařilů v Červené sedmě, já se však nejraději toulal po těch starých čtvrtích. Několikrát jsem byl i v Národním divadle, to jsme měli vyhrazeny určité dny.

A začaly nepokoje, dole Maďaři a na Těšínsku Poláci. 21. pluk šel na Slovensko, maďarské hranice a náš 22. pluk na Těšínsko. První naše místo Karviná – Solce, v hostinci U Mokřýše ubytována naše kulometná rota. U Mokřýše bylo i tělocvičné náradí, asi Sokola, a tak tam za mnou několikrát přišel si zacvičit i Václav Vykouřil ze Šlapanic. Poláci stále nebyli spokojeni s hranicí. Těšín rozdělen na český a polský a stále prohlašovali – Ostravica granica. Mluvily i zbraně a byli i ranění a snad i mrtví, to již určitě nevím.

Pak zase služba s finanční stráží. Několikrát jsem měl službu s finančním úředníkem v Karviné na nádraží. Poláci k nám nejvíce pašovali uzeniny a peníze. U nás již byla nová měna, ale platily dosud i rakouské koruny a dvoukoruny papírové. Od nás za tyto peníze kupovali nejvíce lihoviny, kvasnice a cukerin. Pamatuji, že do rána byla čekárna v Karviné plná všech možných nádob a druhů lihovin, že nebylo možno ani projít. Nejvíce pašovaly ženy. Na prohlídku žen jsme měli ženskou službu. Jednou jsem si povšiml jedné Polky, vystoupila z vlaku. Taková štíhlá, a když nastupovala, vyhlížela jako v jiném stavu. Říkám to finančnímu úředníkovi a hned ji nechal z vozů převézt do čekárny a tam na ni mákl a ona se strašně rozčilovala a křičela: „Něrobte gluposti.“ Předali jsme ji ženské hlídce a výsledek: kvasnice a lihoviny. U jedné se zase zjistil sacharin, oblek byl z dvojité látky sešité tak, že tvořila takové úzké kanálky, do kterých byl sacharin nasypan. Byla ho slušná hromádka, 5 kg zabaveno a odesláno soudu do Ostravy. Do Karviné se mohlo z Polska, nebo do Polska jezdit bez průkazů. Jednou zase upozoroval náš strážný voják nějak podezřelého pána, který šel k záchodu, a když vycházel ven, tak ho zastavil, prohlédl a nenašel u něho nic. Propustil ho, ale jaksi se mu to nezdálo. Vrátil se na záchod, vezme za dveře a dveře jsou zavřeny zevnitř, druhý záchod volný otevřený, ale dřevěná stěna se dala přelézt, nesahala až ke stropu. Chytil se okraje, vytáhl a koukne dovnitř, tam ležel balík a dveře zevnitř zastrčené. Přelezl, odstrčil, vzal balík a donesl nám ho. V balíku bylo 50 balíčků dvoukorun po 100 kusech tj. 100.000 Kč a 10 balíčků po 1 Kč, tj. 10.000 Kč, To znamená pro takového pašeráka zboží v ceně 110.000 Kč zadarmo. V Polsku měli již také novou měnu a rakouské jedno a dvoukoruny již neplatily. A tak, když se takový převoz podařil, byl to krásný výdělek.

V Orlové měli sokoli veřejné cvičení, tak jsme se zase po letech šli podívat. A na veřejné přijel i velitel Těšínska, gen. Šnejdánek. Orlováci ho slavnostně přivítali, zavedli na tribunu a chtěli, aby jim něco řekl. Šnejdánek nebyl žádný řečník, řekl tam několik slov a

zakončil: „Víte, já na řečnění nemám žádnou výřečnost, ale kde mluví kanony, mám výřečnost dobrou.“

Zase měníme místo, stěhujeme se z Karviné do Prostřední Suché, ubytování v nějaké škole, škola to byla dosti velká. A tady jsem dostal nový úkol, vycvičit zdejší vojáky v zacházení a s obsluhou francouzských kulometů. Tento kurz trval 4 týdny.

A nové stěhování, zase zpět do Čech, do Jičína. V Jičíně jsem byl asi měsíc, gen. Mánek si mě zavolal a nabídl mně, abych zůstal na vojně. Mánek přišel ze Srbska, jako já a byl i u naší kulometné rotě v Jarnacu ve Francii, dobře jsme se znali. Já jsem odmítl, on se mne ptá, proč nechci dále sloužit, že mám před sebou kariéru. Já mu řekl: „Bratře, něco jiného je dělat dobrovolníka, voják, nebo důstojník – bratr, ale tady bude přehrada důstojník – voják a tady bych to nedovedl.“

Dně 17. října 1919 končí moje služba vojenská v legii. Od roku 1912 jsem přišel poprvé na dovolenou v březnu 1919, v legii sešel jsem se s Aloisem Valihrachem od nás z Blažovic, s Mazálkem z Jiříkovic, nebožtík, s A. Zemanem, V. Vykouřilem a A. Páralem ze Šlapanic. A. Zeman taky nebožtík.

A co naše sokolské srbské družstvo závodníků na přímořském sletu v Dubrovníku v roce 1913? Kdo zůstal? Asi já sám. Uher zůstal sloužit dále, dosáhl hodnosti majora, umučen nacisty v roce 1944. Mašek a Riedl padli na srbské frontě. Štaud, se kterým jsem se ještě viděl, měl cukrárnu v Brně Žabovřeskách, zemřel. O srbském učiteli Brňákovi nevím, ale muselo by mu být již 90, nebo víc let, asi nežije.

„Tak byla ta vojna veselá, nebo nebyla?“

Alois Hlučka